

Biblioteks- och litteraturfrågor

Sammanfattning

I betänkandet behandlas motioner som väckts under allmänna motionstiden år 1999 och år 2000.

Utskottet föreslår med anledning av två motionsyrkanden att riksdagen skall tillkännage för regeringen vad utskottet anfört om samverkan och samordning på arkiv-, biblioteks- och museiområdet (ABM-området). Utskottet anser att förutsättningarna för en vidareutveckling av främst de statligt stödda ABM-institutionernas möjligheter att samverka sinsemellan bör analyseras. En kartläggning av vidtagna åtgärder och en utvärdering av gjorda insatser och vunna erfarenheter då det gäller samverkan inom ABM-området bör göras. Vidare bör en bedömning göras av vilka förutsättningar som finns för att samverkan i fortsättningen bör ske på de medverkande institutionernas egna initiativ eller om samverkan även bör åstadkommas utifrån statliga direktiv. Översynen bör resultera i förslag till några konkreta samverkansprojekt som kan föra den påbörjade utvecklingen vidare. Ett förslag om att Västernorrlands län skall utses till särskilt försöksområde för ABM-samverkan avstyrks.

En rad motionsyrkanden om olika biblioteksfrågor avstyrks av utskottet. Det gäller frågor om bibliotekslagen, utvecklingen för kommunernas biblioteksfilialer, inrättande av ett nytt nationellt depåbibliotek, inrättande av läs- och skrivstugor för handikappade på biblioteken och möjligheten att lyfta fram förebilder på biblioteksområdet.

I betänkandet behandlas också motioner som på olika sätt rör uppdraget för den utredning som fått i uppdrag att lägga fram förslag till ett handlingsprogram för det svenska språket samt motioner som syftar till att en stavningsreform skall genomföras och till att en kommission för internationalisering av svenska språket skall tillsättas. Samtliga motionsyrkanden avstyrks.

Utskottet avstyrker också en rad motioner med olika förslag på litteraturområdet. Det gäller motioner med förslag om en ändrad inriktning av litteraturpolitiken, författarnas elektroniska rättigheter samt utvärdering dels av det statliga stödet för läsfrämjande insatser, dels av distributionsstödet. Likaledes avstyrks motionsyrkanden som syftar till att en statlig kampanj för att främja

läsning skall genomföras, att regeringen skall låta utreda förslag till läsfrämjande åtgärder samt förslag som innebär att avsaknaden av näralliggande bibliotek inte får utgöra ett hinder för ungdomars läsning. En motion som syftar till att böcker skall kategoriseras efter svårighetsgrad avstyrks också, liksom en motion om att Bibelkommissionen skall ges tilläggsdirektiv för att översätta Tomasevangeliet. Även ett motionsyrkande om läshandikappades tillgång till litteratur avstyrks.

Slutligen behandlar och avstyrker utskottet motioner om tidskriftsfrågor. Det gäller yrkanden om en utökning av kulturtidskriftsstödet och olika förslag om inrättande av nya stödformer. Vidare avstyrks motioner med olika aspekter på elektroniska tidskrifter samt frågan om införande av ett kulturporto. Även en motion som tar upp frågan om kulturtidskrifternas distributionskanaler och en motion som syftar till att en översyn av de idéburna organisationstidskrifternas möjligheter att erhålla stöd avstyrks.

I betänkandet finns femton reservationer och fyra särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	5
Utskottets överväganden	8
Biblioteksfrågor.....	8
Upphävande av bibliotekslagen.....	8
Utvecklingen för biblioteksfilialerna.....	9
Nationellt depåbibliotek	10
Läs- och skrivstugor för handikappade	11
Förebilder på biblioteksområdet.....	12
Språkfrågor.....	12
Förslag som rör utredningen om svenska språket.....	12
Fråga om genomförande av en stavningsreform	14
Fråga om inrättande av en kommission för internationalisering av svenska språket.....	15
Litteraturfrågor	16
Bakgrund.....	16
Litteraturpolitik	17
Elektroniska rättigheter	18
Läsfrämjande åtgärder.....	19
Kategoriseringssystem för böcker	22
Utvärdering av distributionsstödet	23
Tomasevangeliet.....	23
Läshandikappades tillgång till litteratur	24
Tidskriftsfrågor	25
Kulturtidskriftsstödet.....	25
Elektroniskt publicerade tidskrifter	27
Kulturporto	28
Distributionen av kulturtidskrifter	28
Stöd till organisationstidskrifter	29
ABM-samverkan	30
Reservationer	34
1. Upphävande av bibliotekslagen (punkt 1), (m, c, fp)	34
2. Utvecklingen för biblioteksfilialerna (punkt 2), (mp)	34
3. Nationellt depåbibliotek (punkt 3), (m).....	35
4. Litteraturpolitik (punkt 9), (m).....	35
5. Elektroniska rättigheter (punkt 10), (mp).....	36
6. En statlig kampanj för att främja läsning (punkt 12), (fp).....	36
7. Förslag om läsfrämjande åtgärder (punkt 13), (v).....	37
8. Utvärdering av distributionsstödet (punkt 16), (kd)	37
9. Friexemplar av kulturtidskrifter till folkbiblioteken m.m. (punkt 20), (v)	38
10. Översättningsstöd (punkt 21), (mp).....	39

11. Utvecklingen av elektroniskt publicerade tidskrifter (punkt 22), (fp).....	39
12. Produktionsstöd för elektroniskt publicerade tidskrifter (punkt 23), (mp).....	40
13. Kulturporto (punkt 24), (v).....	40
14. Distributionen av kulturtidskrifter (punkt 25), (mp).....	41
15. Stöd till organisationstidskrifter (punkt 26), (kd, c, fp).....	41
Särskilda yttranden.....	43
1. Förslag om läsfrämjande åtgärder (punkt 13), (kd).....	43
2. Förslag om läsfrämjande åtgärder (punkt 13), (c).....	43
3. Förslag om läsfrämjande åtgärder (punkt 13), (fp).....	43
4. Förslag om läsfrämjande åtgärder (punkt 13), (mp).....	43
Förteckning över behandlade förslag.....	44
Motioner från allmänna motionstiden 1999.....	44
Motioner från allmänna motionstiden 2000.....	45

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Med hänvisning till de motiveringar som framförs under Utskottets överväganden föreslår utskottet att riksdagen fattar följande beslut:

1. Upphävande av bibliotekslagen

Riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Kr314 yrkande 3 och 2000/01:Kr235 yrkande 8 i motsvarande del.

Reservation 1 (m, c, fp)

2. Utvecklingen för biblioteksfilialerna

Riksdagen avslår motion 1999/2000:Kr315 yrkande 19.

Reservation 2 (mp)

3. Nationellt depåbibliotek

Riksdagen avslår motion 2000/01:Kr217.

Reservation 3 (m)

4. Läs- och skrivstugor för handikappade

Riksdagen avslår motion 2000/01:Kr239.

5. Förebilder på biblioteksområdet

Riksdagen avslår motion 2000/01:Kr701 yrkande 17.

6. Utredningen om svenska språket

Riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Kr245, 1999/2000:Kr264 yrkande 9, 1999/2000:Kr313 yrkande 18, 2000/01:Kr242 och 2000/01:Kr311.

7. Genomförande av en stavningsreform

Riksdagen avslår motion 1999/2000:Kr221.

8. En kommission för internationalisering av svenska språket

Riksdagen avslår motion 2000/01:Kr312.

9. Litteraturpolitik

Riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Kr317 yrkande 9 och 2000/01:Kr235 yrkande 8 i motsvarande del.

Reservation 4 (m)

10. Elektroniska rättigheter

Riksdagen avslår motion 1999/2000:Kr315 yrkande 18.

Reservation 5 (mp)

11. Utvärdering av det statliga stödet för läsfrämjande insatser

Riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Kr313 yrkande 21 och 2000/01:Kr345 yrkande 36.

12. En statlig kampanj för att främja läsning

Riksdagen avslår motion 2000/01:Ub227 yrkande 1.

Reservation 6 (fp)

13. Förslag om läsfrämjande åtgärder

Riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Kr292 och 2000/01:Kr344 yrkande 2.

Reservation 7 (v)

14. Avsaknaden av näraliggande bibliotek

Riksdagen avslår motion 2000/01:Kr342 yrkande 5.

15. Kategoriseringssystem för böcker

Riksdagen avslår motion 2000/01:Kr209.

16. Utvärdering av distributionsstödet

Riksdagen avslår motion 1999/2000:Kr313 yrkande 22.

Reservation 8 (kd)

17. Tomasevangeliet

Riksdagen avslår motion 1999/2000:Kr244.

18. Lëshandikappades tillgång till litteratur

Riksdagen avslår motion 1999/2000:Ub224 yrkande 2

19. Utökning av kulturtidskriftsstödet

Riksdagen avslår motion 1999/2000:Kr243.

20. Friexemplar av kulturtidskrifter till folkbiblioteken m.m.

Riksdagen avslår motion 1999/2000:Kr222 yrkandena 1 och 3.

Reservation 9 (v)

21. Översättningsstöd

Riksdagen avslår motion 2000/01:Kr701 yrkande 21.

Reservation 10 (mp)

22. Utvecklingen av elektroniskt publicerade tidskrifter

Riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Kr314 yrkande 8 och 2000/01:Kr346 yrkande 6.

Reservation 11 (fp)

23. Produktionsstöd för elektroniskt publicerade tidskrifter

Riksdagen avslår motion 2000/01:Kr701 yrkande 20.

Reservation 12 (mp)

24. Kulturporto

Riksdagen avslår motion 1999/2000:Kr222 yrkande 2.

Reservation 13 (v)

25. Distributionen av kulturtidskrifter

Riksdagen avslår motion 1999/2000:Kr293.

Reservation 14 (mp)

26. Stöd till organisationstidskrifter

Riksdagen avslår motioner 2000/01:Kr219.

Reservation 15 (kd, c, fp)

27. ABM-samverkan

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet framför om ABM-samverkan. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2000/01:Kr292 yrkande 9 och 2000/01:Kr345 yrkande 17 och avslår motion 2000/01:Kr320.

Stockholm den 6 mars 2001

På kulturutskottets vägnar

Inger Davidson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Inger Davidson (kd), Åke Gustavsson (s), Elisabeth Fleetwood (m), Agneta Ringman (s), Annika Nilsson (s), Charlotta L Bjälkebring (v), Lennart Fridén (m), Eva Arvidsson (s), Jan Backman (m), Paavo Vallius (s), Lars Wegendal (s), Peter Pedersen (v), Dan Kihlström (kd), Roy Hansson (m), Ewa Larsson (mp), Birgitta Sellén (c) och Lennart Kollmats (fp).

Utskottets överväganden

Biblioteksfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om

- upphävande av bibliotekslagen, *jämför reservation 1 (m, c, fp)*,
- utvecklingen för biblioteksfilialerna, *jämför reservation 2 (mp)*,
- nationellt depåbibliotek, *jämför reservation 3 (m)*,
- läs- och skrivstugor för handikappade,
- förebilder på biblioteksområdet.

Upphävande av bibliotekslagen

Motionerna

I två motioner föreslås att bibliotekslagen skall upphävas.

Motionärerna bakom motion 1999/2000:Kr314 (fp) anser att det finns en risk att bibliotekslagen i stället för att lägga ett golv för kommunernas biblioteksverksamhet anger själva nivån för denna. Detta är en för låg ambitionsnivå. Rätt nivå bör överlåtas till politiker och kommuninvånare att bestämma (yrkande 3).

I motion 2000/01:Kr235 (m) hävdas att det är felaktigt att styra kommunerna på det sätt som lagen innebär. Dessutom, anføres det, har det visat sig att antalet bibliotek i kommunerna har minskat med den nya lagen i stället för tvärtom (yrkande 8 i denna del).

Utskottets ställningstagande

Riksdagen beslutade hösten 1996 att med vissa ändringar anta förslaget till bibliotekslag i 1996 års kulturpolitiska proposition (prop. 1996/97:3, bet. 1996/97:KrU1, rskr. 1996/97:129). Lagen trädde i kraft den 1 januari 1997.

Utskottet erinrar om att ett av skälen till lagens tillkomst var de kraftiga besparingar som ägt rum i kommunerna och som hotade biblioteksbeståndet, bibliotekens bokinköp och övriga medieinköp samt öppethållandetider. I vissa kommuner hade förslag väckts om att införa avgifter på boklånen. Utskottet ansåg att det mot den bakgrunden var tillfredsställande att en lag skulle införas som angav vissa grundläggande principer för det svenska offentliga bibliotekssystemet och som markerade betydelsen av den verksamhet som bedrivs inom biblioteksväsendet. Utskottet underströk i sammanhanget särskilt betydelsen av att avgiftsfriheten för boklån skulle lagfästas.

Utskottet har inte funnit någon anledning att ändra sitt ställningstagande i denna fråga. Motionerna 1999/2000:Kr314 (fp) yrkande 3 och 2000/01:Kr235 (m) yrkande 8 i denna del avstyrks således.

Utskottet erinrar i sammanhanget om att det av budgetpropositionen för år 2001 framgår att det inom Regeringskansliet pågår en översyn av bibliotekslagen (prop. 2000/01:1 utg.omr. 17 s. 28). I propositionen anføres bl.a. att utvecklingen på biblioteksområdet sedan lagens tillkomst har visat att det alltjämt är stora skillnader mellan olika kommuner vad gäller tillgänglighet och kvalitet i biblioteksverksamheten. Regeringen anser därför att det är angeläget att lagen kompletteras på flera punkter och planerar att under år 2001 förelägga riksdagen förslag till ändringar.

Utvecklingen för biblioteksfilialerna

Motionen

I motion 1999/2000:Kr315 (mp) anføres att antalet biblioteksfilialer har fortsatt att minska sedan bibliotekslagen infördes. Regeringen bör, anser motionärerna, komma med förslag som kan inte bara stoppa utan även vända denna utveckling (yrkande 19).

Utskottets ställningstagande

Utskottet erinrar om att varje kommun enligt 2 § bibliotekslagen (1996:1596) skall ha folkbibliotek. Bibliotekslagen innehåller däremot inte några bestämmelser om hur många bibliotek som skall finnas i varje kommun. Det ankommer således på den enskilda kommunen att själv närmare bestämma omfattningen av biblioteksverksamheten och hur den skall organiseras.

Utskottet har erfårit att Kulturrådet i en s.k. filialundersökning som avser åren 1989–1999 funnit att 376 filialer, utlåningsstationer och stadsdelsnämndsbibliotek lades ner under den aktuella perioden. Besparingskrav har i flertalet fall angivits som skäl till nedläggningarna i kommunerna, medan minskad utlåning har angivits i en del fall. Många av de nedlagda filialerna etc. har haft begränsat öppethållande. Genomsnittet för samtliga 376 bibliotek uppgick till 6,8 timmar per vecka. Av undersökningen framgår även att 19 nya bibliotek öppnades under den aktuella perioden. Utskottet utgår från att Kulturrådet avser att närmare analysera och eventuellt dra slutsatser av den gjorda undersökningen.

Vidare anser utskottet att det ankommer på Kulturrådet att även fortsättningsvis följa vad som händer i kommunerna på biblioteksområdet och att ge regeringen ett samlat underlag för den statliga kulturpolitiken på detta område.

Mot bakgrund av vad som här har redovisats anser utskottet att något uttalande från riksdagens sida inte bör göras med anledning av motionsyrkandet. Motion 1999/2000:Kr315 (mp) yrkande 19 avstyrks därmed.

Nationellt depåbibliotek

Bakgrund

På förslag av regeringen beslutade riksdagen våren 1981 att s.k. depåfunktioner skulle inrättas vid lånecentralerna i Malmö, Stockholm och Umeå. I praktiken trädde depåbiblioteksorganisationen i kraft först år 1983 (i Umeå år 1985). Depåbiblioteken skulle bl.a. samla in och lagerhålla litteratur som biblioteken önskade avhända sig, omfördela insamlad litteratur till bibliotek (s.k. clearingverksamhet) och ägna sig åt fjärrlåneverksamhet. Eftersom depåbiblioteksfunktionen inte fungerade helt tillfredsställande föreslog regeringen i budgetpropositionen för år 1991/92 en omstrukturering, innebärande att verksamheten skulle koncentreras till Umeå och att depåfunktionerna i Stockholm och Malmö skulle upphöra fr.o.m. budgetåret 1991/92. Riksdagen hade inte något att erinra mot förslaget (prop. 1990/91:100 bil. 10 s. 275, bet. 1990/91:KrU23, rskr. 1990/91:232).

Depåbiblioteket i Umeå finansieras med statliga medel över anslaget Bidrag till regional biblioteksverksamhet. För år 2001 har depåbiblioteket tilldelades 1 760 000 kronor i ordinarie medel. Verksamheten vid depåbiblioteket är lokaliserad till Umeå stadsbibliotek. Utlåningen sköts av Lånecentralen i Umeå. Samlingarna vid depåbiblioteket består av utgallrade böcker från svenska bibliotek, främst folkbibliotek. Enligt riktlinjerna skall depåbiblioteket spara svenska monografier, både fack- och skönlitteratur, barn-, ungdoms- och vuxenlitteratur. Depåbiblioteket sparar däremot inte tidskrifter, offentligt tryck, AV-material, encyklopedier eller utländskt material. Depåbibliotekets böcker registreras i Libris, Kungl. bibliotekets biblioteksdatasystem, och kan därmed lånas av såväl folkbibliotek som vetenskapliga bibliotek. Så kallad clearingverksamhet förekommer inte längre vid depåbiblioteket.

Den s.k. lånekedjan eller fjärrlånesystemet regleras i 10 § bibliotekslagen, vari sägs att länsbibliotek, lånecentraler, högskolebibliotek, forskningsbibliotek och andra av staten finansierade bibliotek avgiftsfritt skall ställa litteratur ur de egna samlingarna till folkbibliotekens förfogande samt i övrigt samverka med folk- och skolbiblioteken och bistå dem i deras strävan att erbjuda låntagarna en god biblioteksservice. Av rapporten Bibliotekens fjärrlån (utg. av Kulturrådet och Kungl. biblioteket, BIBSAM 1998) framgår att länsbiblioteken, vilka utgör den första länken i fjärrlånekedjan, förmedlar ca 71 % av fjärrlånen till folkbiblioteken, medan lånecentraler och depåbibliotek svarar för 17 % och forskningsbiblioteken för 12 % av lånen.

Inom Kungl. biblioteket pågår en utredning som syftar till att ett depåbibliotek för utländska tidskrifter skall inrättas i Bålsta vid den där befintliga biblioteksdepån.

Motionen

I motion 2000/01:Kr217 (m) föreslås att ett nationellt depåbibliotek skall inrättas, dit samtliga svenska folk- och forskningsbibliotek kan sända utgall-

rade exemplar av både svenska och utländska böcker och tidskrifter. Av motionen framgår att det föreslagna depåbiblioteket skall tjäna som fjärrlånebibliotek för samtliga bibliotekstyper i Sverige.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att förslaget i motion 2000/01:Kr217 (m) syftar till att en mer omfattande verksamhet skall inrättas än den som bedrivs vid depåbiblioteket i Umeå. Utskottet anser att det fjärrlånesystem, som byggts upp i Sverige och där depåbiblioteket i Umeå utgör en del, har stor betydelse för landets biblioteksverksamhet. I hela landet har låntagarna möjlighet att – oavsett bostadsort – få tillgång till önskade boktitlar som inte finns i det egna folkbibliotekets boksamling. Systemet innebär att i princip all litteratur kan fjärrlånas. Det bör dock framhållas att de vetenskapliga biblioteken inte lånar ut skönlitteratur, vilket däremot Depåbiblioteket i Umeå gör.

Sammantaget konstaterar utskottet att den befintliga organisationen då det gäller fjärrlåneverksamheten i Sverige är väl utbyggd och väl fungerande. Det finns därför enligt utskottets uppfattning inte någon anledning att inrätta ytterligare ett nationellt depåbibliotek med den omfattning som föreslås i motionen. Motion 2000/01:Kr217 (m) avstyrks därmed.

Läs- och skrivstugor för handikappade

Motionen

Förslaget i motion 2000/01:Kr239 (s) syftar till att läs- och skrivstugor för läshandikappade skall inrättas på alla bibliotek. Motionärerna framhåller bl.a. att texter med hjälp av tekniken kan förstöras, omvandlas till talsyntes och översättas till punktskrift.

Utskottets ställningstagande

Utskottet erinrar om att folk- och skolbiblioteken enligt 8 § bibliotekslagen skall ägna särskild uppmärksamhet åt funktionshindrade. Kommunerna avgör själva hur de skall leva upp till denna lagbestämmelse.

Som framgår av motionen har flera bibliotek i Västra Götaland nått långt då det gäller att tillgodose vissa läshandikappade gruppers behov genom att inrätta s.k. läs- och skrivstugor. De aktuella biblioteken har inom ramen för ett EU-projekt bl.a. utprovat teknisk utrustning, hård- och mjukvara samt arbetsmetoder för att göra biblioteken tillgängliga främst för synskadade brukare.

Vidare erinrar utskottet om att ett mål för Kulturrådet är att verka för att funktionshindrade personers kulturella behov särskilt beaktas. Kulturrådet skall redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att förverkliga och utvidga rådets handlingsprogram för att främja funktionshindrades deltagande i kulturlivet.

Utskottet avstyrker med hänvisning till det anförda motion 2000/01:Kr239 (s).

Förebilder på biblioteksområdet

Motionen

I motion 2000/01:Kr701 (mp) begärs ett tillkännagivande om att kommuner som satsar på sin biblioteksverksamhet skall lyftas fram, så att de kan fungera som förebild för andra kommuner (yrkande 17).

Utskottets ställningstagande

Ett sätt att ”lyfta fram” framgångsrika bibliotek som kan tjäna som goda exempel för andra bibliotek tillämpas inom DIK-förbundet, som årligen utser Årets bibliotek. (DIK-förbundet är en facklig organisation för akademiker inom dokumentation, information och kultur.) DIK-förbundets utmärkelse, som kan delas ut till alla slags bibliotekstyper, består av en penningssumma och ett konstverk. Enligt utskottets uppfattning kan ett sådant sätt att uppmärksamma goda exempel fungera som en stimulans först och främst för det belönade biblioteket men även för andra bibliotek som i bästa fall kan inspireras till att förbättra sin verksamhet.

Enligt utskottets uppfattning bör riksdagen inte ta något initiativ med anledning av motionsförslaget, som således avstyrks.

Språkfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om

- utredningen om svenska språket,
- genomförande av en stavningsreform,
- en kommission för internationalisering av svenska språket.

Förslag som rör utredningen om svenska språket

Bakgrund

På kulturutskottets initiativ beslutade riksdagen hösten 1999 att ge regeringen till känna att en parlamentarisk språkpolitisk utredning om främjande av det svenska språket skulle tillsättas. Utskottets förslag innebar att utredningen skulle få i uppdrag att med utgångspunkt i ett förslag från Svenska språknämnden föreslå ett handlingsprogram som dels syftar till att främja svenska språket, dels syftar till att alla i Sverige oavsett språklig och social bakgrund utifrån sina förutsättningar skall ges likvärdiga möjligheter att tillägna sig svenska språket (bet. 1999/2000:KrU2, rskr. 1999/2000:7).

Hösten 2000 utfärdade regeringen direktiv (dir. 2000:66) och tillsatte Kommittén med uppdrag att lägga fram förslag till ett handlingsprogram för det svenska språket (Ku 2000:03). Kommittén, som kallar sig Kommittén för svenska språket, består av företrädare för samtliga riksdagspartier.

Av direktiven framgår bl.a. att kommittén inom ramen för handlingsprogrammet skall belysa behovet och vikten av svenska både som ett väl utvecklat allmänspråk och som ett språk inom olika fackområden. Det svenska språkets tillstånd och utveckling inom skilda samhällssektorer som politik och förvaltning, arbetsliv och marknad, högre utbildning och forskning, förskola och skola, vuxenutbildning och folkbildning, hälso- och sjukvård, informationsteknik, medier och kultur, liksom inom EU, skall analyseras och ligga till grund för kommitténs förslag.

Den demokratiska aspekten på språket understryks även i direktiven, vilket framgår av följande citat.

För ett demokratiskt samhälles utveckling är språket och yttrandefriheten av central betydelse. Makten i sina olika former utövas i hög grad genom språket. Nya klasskillnader växer fram i samhället och den enskildes chanser har till stor del blivit beroende av språkfärdigheten. Kommittén skall lämna förslag på konkreta åtgärder som gör att alla, inte minst barn och unga, ges likvärdiga möjligheter att tillägna sig svenska språket. Här spelar givetvis skolan en särskilt viktig roll.

Till de frågor som kommittén skall ta ställning till hör även hur känslan och intresset för det svenska språket kan stimuleras.

Vidare kan nämnas att kommittén skall föreslå åtgärder som bl.a. leder till att svenskans ställning som officiellt språk inom EU kan bevaras. Kommittén skall följa och stimulera initiativ på språkteknologiområdet. Slutligen skall kommittén pröva om det är ändamålsenligt att det svenska språkets ställning regleras i lag.

Motionerna

I fem motioner, väckta under allmänna motionstiden åren 1999 och 2000, behandlas frågor som på olika sätt rör uppdraget för den nyligen tillsatta Kommittén för svenska språket.

I motion 1999/2000:Kr313 (kd) framhålls att det är viktigt att vi slår vakt om vårt språk så att det även i framtiden skall vara levande och rikt. Motionärerna bakom motionen erinrar om att riksdagen fattat beslut om att vissa nationella minoriteters språk skall ha ett särskilt lagligt skydd och att det nu är dags att överväga om inte också svenska språkets ställning som majoritets-språk skall lagfästas (yrkande 18).

Liknande förslag har väckts i motionerna 1999/2000:Kr245 (s) och 2000/01:Kr242 (s). Förslaget i motion 1999/2000:Kr245 (s) är dock mer långtgående och syftar till att en allsidig utredning av svenska språkets ställning skall komma till stånd.

I motion 2000/01:Kr311 (s) uttalas att utarmning hotar det svenska språket och att hotet även är riktat mot demokratin. I motionen begärs att även de demokratiska aspekterna på utarmningen av det svenska språket skall utredas i den av riksdagen begärda språkutredningen.

Motionärerna bakom motion 1999/2000:Kr264 (v) anför att den medie- och informationstekniska utvecklingen fört med sig segregerande faktorer då det gäller köns-, klass- och generationstillhörighet. I motionen framhålls att

dagens teknik är manligt inriktad. Motionsyrkandet syftar till att den av riksdagen begärda språkutredningen inom ramen för sitt arbete med ett handlingsprogram för svenska språket skall uppmärksamma de i motionen aktualiserade frågorna (yrkande 9).

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att den av riksdagen begärda utredningen om det svenska språket nu har påbörjat sitt arbete. I likhet med motionärerna anser utskottet att det är angeläget att demokratiska aspekter på språket utreds. Likaledes är det angeläget att pröva frågan om svenska språkets ställning skall regleras i lag. Dessa och andra frågor nämns också uttryckligen i kommittédirektiven och ingår således redan i utredningsarbetet.

Förslaget i motion 1999/2000:Kr264 (v) torde innebära, att de grupper, som saknar tillgång till och förmåga att hantera nutida teknik, riskerar att drabbas av ett språkligt handikapp. Enligt utskottets uppfattning syftar yrkandet därmed ytterst till allas likvärdiga möjligheter att tillägna sig svenska språket, en fråga som har fått en framskjuten plats i kommittédirektiven. I direktiven sägs – som redovisats i det föregående – att nya klasskillnader växer fram i samhället och att den enskildes chanser till stor del har blivit beroende av språkfärdigheten. Vidare sägs att kommittén skall lämna förslag på konkreta åtgärder som gör att alla ges likvärdiga möjligheter att tillägna sig svenska språket.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet att här aktuella yrkanden är väl tillgodosedda genom direktivens utformning och således inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd. Motionerna 1999/2000:Kr245 (s), 1999/2000:Kr264 (v) yrkande 9, 1999/2000:Kr313 (kd) yrkande 18, 2000/01:Kr242 (s) och 2000/01:Kr311 (s) avstyrks.

Fråga om genomförande av en stavningsreform

Motionen

Förslaget i motion 1999/2000:Kr221 (s) syftar till att en stavningsreform skall genomföras. Enligt motionärerna bör t.ex. en förenkling genomföras för stavningen av j-, sj- och tj-ljuden. Många grundskoleelever har, hävdas det, svårt att lära sig stava och för invandrare är svenskans stavningsregler obegripliga.

Utskottets ställningstagande

Frågan om en stavningsreform behandlades senast under 1988/89 års riksmöte, då utskottet avstyrkte en motion liknande den nu aktuella (bet. 1988/89:KrU4). Utskottet framhöll då bl.a. att olika undersökningar visat att endast en liten del av de stavfel som eleverna gör i skolorna kan hänföras till kategorin ljudenlighet, dvs. felstavning av exempelvis sj- eller tj-ljudet. Vidare uttalade utskottet att det inte kunde förnekas att inläringen av våra stavningsregler kan vara krävande för personer från vissa av de länder varifrån invandringen nu kommer. Samtidigt konstaterade utskottet att praktiskt

taget varje reform i ljudenlig riktning kommer att öka olikheterna mellan det svenska skriftspråket och de främmande skriftspråk, främst engelskan, som eleverna möter redan i grundskolan. Utskottet framhöll även att en radikal stavningsreform otvivelaktigt skulle innebära en fara för att de kulturvärden som svenska litteraturen representerar skulle bli svåra att föra vidare till kommande generationer.

Enligt utskottets uppfattning är här redovisade argument mot en stavningsreform alltför relevanta.

Under ärendets beredning har utskottet erfarit att Svenska språknämnden inte har någon annan inställning i frågan än utskottet.

Utskottet anser med hänvisning till det anförda att motion 1999/2000:Kr221 (s) bör avslås av riksdagen.

Fråga om inrättande av en kommission för internationalisering av svenska språket

Motionen

I motion 2000/01:Kr312 (s) föreslås att regeringen skall inrätta en kommission med uppgift att utforma en språkpolitik som bejakar internationalisering. Kommissionen bör bl.a. undersöka hur undervisningen i språk, inte minst engelska, kan stärkas och hur svenska språket kan internationaliseras t.ex. genom ett ökat bruk av låneord. Motionären hävdar att språken närmar sig varandra, vilket inte minst den nya informationsteknologin är ett exempel på. Detta bör – enligt motionen – på intet sätt motarbetas genom olika former av ”försvenskning” av ord.

Utskottets ställningstagande

Utskottet erinrar inledningsvis om att regeringen våren 2000 tillkallade en nationalkommitté (U 2000:03) med uppgift att genomföra det europeiska året för språk, som äger rum år 2001. Initiativet till det europeiska språkåret kommer från Europarådet, där olika språkprojekt bedrivits under många år för att stimulera språkundervisning.

Syftet med språkåret är att öka medvetenheten om den språkliga mångfalden i Europa, att främja flerspråkighet bland invånarna och att uppmuntra till livslång inlärning av språk. Syftet är också att fästa uppmärksamhet vid den nyckelroll som språk och interkulturell kompetens spelar för att underlätta yrkesliv och rörlighet i Europa.

Kommittén skall inbjuda till seminarier eller på annat sätt stimulera till diskussion om språk samt samla och sprida information om språkundervisning och språkinlärning.

Utskottet anser att det – kanske nu mer än någonsin tidigare – är angeläget att svenskarna ökar sina språkkunskaper i en värld av tilltagande internationalisering, vilket på intet sätt står i strid mot behovet av att vi söker värna och främja svenska språkets ställning. Djupa kunskaper i och känsla för det egna

landets språk torde vara den bästa grunden för en individ att lära sig främmande språk.

Då det gäller motionärens önskemål om att undervisningen i språk, bl.a. engelska, skall stärkas, nöjer sig utskottet med att konstatera att det språk som utan tvekan lyckats hävda sig bäst på alla undervisningsnivåer i Sverige är engelskan. Inom riksdagen ankommer det närmast på utbildningsutskottet att överväga om ytterligare initiativ bör tas i detta hänseende.

Slutligen anser utskottet – i motsats till motionären – att det finns goda skäl att försvenska många av de nya låneorden i svenskan, både i fråga om stavning och böjningsmönster. De ord som lånas in blir på så sätt smidigare och lättare att använda för gemene man i det vardagliga språket.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 2000/01:Kr312 (s).

Litteraturfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om

- litteraturpolitik, *jämför reservation 4 (m)*,
- elektroniska rättigheter, *jämför reservation 5 (mp)*,
- utvärdering av det statliga stödet för läsfrämjande insatser,
- en statlig kampanj för att främja läsning, *jämför reservation 6 (fp)*,
- förslag om läsfrämjande åtgärder, *jämför reservation 7 (v)*,
- avsaknaden av näraliggande bibliotek,
- kategoriseringssystem för böcker,
- utvärdering av distributionsstödet, *jämför reservation 8 (kd)*,
- Tomasevangeliet,
- läshandikappades tillgång till litteratur.

Bakgrund

Litteraturstödet m.m.

I regeringens proposition 1997/98:86 Litteraturen och läsandet lämnades en rad förslag till förändringar inom litteratur- och kulturtidskriftsområdet. Riksdagen godkände regeringens förslag (bet. 1997/98:KrU15, rskr. 1997/98:240). I 1998 års budgetproposition föreslogs resursförstärkningar fr.o.m. den 1 januari 1999, då också de nytillkomna stödformerna började gälla (prop. 1998/99:1 utg.omr. 17, bet. 1998/99:KrU1, rskr. 1998/99: 55). Besluten innebär på litteraturområdet i huvudsak följande.

Ett distributionsstöd kopplat till det redan då befintliga utgivningsstödet infördes. Genom stödet erhåller varje kommun samt ett hundratal bokhandlar ett exemplar av varje utgivningsstödd titel. En särskild stödordning för nya medier, t.ex. elektroniskt publicerad litteratur eller litteratur på cd-rom, inrättades liksom ett stöd för poesi- och berättarfestivaler. Bestämmelserna för här

nämnda stödformer finns i förordningen (1998:1469) om statligt litteraturstöd.

Vidare infördes ett stöd till läsfrämjande insatser, som innebär att olika aktörer kan ansöka om bidrag till verksamheter som syftar till att främja läsning bland barn och unga. Bestämmelserna för stödet finns i förordningen (1998:1386) om statsbidrag till läsfrämjande insatser. Det läsfrämjande stödet omfattar även en satsning på en barnbokskatalog, som produceras av Kulturrådet, samt marknadsföringsinsatser på Internet av utgivningsstödda titlar.

Kulturrådet ansvarar för fördelningen av här aktuella stöd i enlighet med bestämmelserna i stödförordningarna.

Biblioteksersättningen

Sveriges författarfond har enligt förordningen (1962:652) om Sveriges författarfond till uppgift att betala ut den s.k. biblioteksersättningen till upphovsmännen för bibliotekens användning av deras verk. Det belopp som anvisats över statsbudgeten för biblioteksersättningen uppgår för år 2001 till ca 112 miljoner kronor och har beräknats med utgångspunkt bl.a. i antalet lån från folk- och skolbiblioteken. Författarfonden betalar ut individuell ersättning till författare och översättare (författarpenning och översättarpenning). För upphovsmän med höga utlåningssiffror gäller vissa begränsningar. En viss del av fondens medel, den s.k. fria delen, används för pensioner, understöd, stipendier m.m.

Litteraturpolitik

Motionerna

Ett övergripande resonemang om den statliga litteraturpolitiken förs i motion 2000/01:Kr235 (m). Av motionen framgår bl.a. att motionärerna anser att de nya litteraturstödsformerna bör utvärderas, att En bok för allas utgivning av vuxenböcker bör upphöra och att biblioteksersättningen bör ses över (yrkande 8 i denna del).

Biblioteksersättningens roll berörs även i motion 1999/2000:Kr317 (m) yrkande 9. I motionen begärs att regeringen skall tillsätta en utredning med uppdrag att föreslå nya regler för biblioteksersättningen. Motionärerna bakom motionen motsätter sig biblioteksersättningens konstruktion som, anför de, innebär att kollektivet sätts framför enskilda individer. En större del av ersättningen bör tillfalla den enskilde författaren (yrkande 9).

Utskottets ställningstagande

Enligt utskottets uppfattning är det viktigt att – som föreslås i motion 2000/01:Kr235 (m) – de nya litteraturstödsformer, som tillkom som en följd av propositionen om litteraturen och läsandet och som nu funnits i två år, utvärderas. Utskottet har inhämtat att Kulturrådet har påbörjat ett sådant arbete, som innebär att stödformerna efter hand följs upp och utvärderas. Yrkandet synes således vara tillgodosett i denna del.

Förslag som syftar till att En bok för allas utgivning av böcker för vuxna skall upphöra har behandlats och avstyrkts vid ett flertal tillfällen av utskottet, senast hösten 2000 (bet. 2000/01:KrU1 s. 62). Utskottet ansåg då bl.a. att vuxenboksutgivningen skulle fortsätta och att den verksamhet som bedrivs av En bok för alla med spridning av kvalitetslitteratur till lågpris och med lässtimulerande insatser utgör en betydelsefull del av satsningarna på litteratur, språk och läsande. Utskottet har alltså samma uppfattning i denna fråga.

Förslaget att införa nya regler för biblioteksersättningen tas upp både i motion 2000/01:Kr235 (m) och i motion 1999/2000:Kr317 (m). En kortfattad redovisning av biblioteksersättningens konstruktion har lämnats i det föregående. Utskottet anser i motsats till motionärerna att starka skäl talar för att biblioteksersättningens konstruktion med såväl individuell som kollektiv ersättning skall bibehållas. De ekonomiska villkoren mellan olika författare varierar starkt. På liknande sätt varierar de ekonomiska villkoren för den enskilde författaren över tiden. Den användning av fondmedlen som nuvarande system medger kan därför spela en stor roll för den enskilde författarens försörjning.

Sammantaget innebär utskottets ställningstagande att här aktuella motionsyrkanden, 1999/2000:Kr317 (m) yrkande 9 och 2000/01:Kr235 (m) yrkande 8 i denna del, avstyrks.

Elektroniska rättigheter

Motionen

Av motion 1999/2000:Kr315 (mp) framgår att det sedan flera år råder ett avtalslöst tillstånd mellan Svenska Förläggareföreningen och Sveriges Författarförbund och att de elektroniska rättigheterna utgör ett problem. I motionen begärs att riksdagen skall ge regeringen till känna att det vore olyckligt om författarna inte skulle få rimligt betalt för sina elektroniska rättigheter (yrkande 18).

Utskottets ställningstagande

Författares och andra upphovsmäns rätt till sina verk regleras i upphovsrättslagen (1960:729). Upphovsrätten till ett litterärt verk tillkommer upphovsmannen. Av 31 § upphovsrättslagen framgår att upphovsmannen kan överlåta rätten till förläggare att genom tryck eller liknande förfarande mångfaldiga och utgiva litterärt eller konstnärligt verk.

Utskottet konstaterar att det – i rådande avtalslösa tillstånd – ankommer på de båda parterna Svenska Förläggareföreningen och Sveriges Författarförbund att sinsemellan komma överens om ett nytt ramavtal med allmänna regler för samarbetet mellan förlag och författare och för rättighetsupplåtelse av såväl traditionella böcker som elektronisk utgivning.

Utskottet konstaterar vidare att det ankommer på upphovsmännen att i varje enskilt fall avtala med förlagen om lämplig ersättning, oavsett om ett verk skall ges ut i tryckt eller elektronisk form.

Yrkande 18 i motion 1999/2000:Kr315 (mp) avstyrks därmed.

Läsfrämjande åtgärder

Motionerna

I en rad motionsyrkanden framförs förslag om läsfrämjande åtgärder.

I motionerna 1999/2000:Kr313 (kd) yrkande 21 och 2000/01:Kr345 (kd) yrkande 36 begärs en *utvärdering av det statliga stödet för läsfrämjande insatser* som infördes fr.o.m. år 1999. Vidare anser motionärerna att bibliotekarierna skall ha större frihet då det gäller användningen av de medel för inköp av böcker som sedan år 1997 anvisats under anslaget Litteraturstöd (det s.k. inköpsstödet som inrättats för att stimulera barns och ungdomars läsinträsse). Motionärerna anser slutligen att kommunerna själva skall få välja den metod och samarbetsform som passar dem bäst när det gäller läsfrämjande verksamhet.

I motion 2000/01:Ub227 (fp) sägs att läsförståelsen är god och läsandet högt i Sverige men att både läsförståelse och läsande minskar bland ungdomar. Motionärerna bakom motionen föreslår bl.a. mot den bakgrunden att regeringen skall initiera en flerårig *statlig kampanj för att främja läsning* (yrkande 1).

I två motioner begärs *förslag om läsfrämjande åtgärder*. I motion 1999/2000:Kr292 (v) yrkas att regeringen skall uppdra åt den parlamentariska kommittén för svenska språket – eller åt något annat icke nämnt organ – att lämna förslag om läsfrämjande åtgärder, t.ex. då det gäller folkbibliotekens verksamhet, behovet av att skärpa bibliotekslagen m.m. I motion 2000/01:Kr344 (v) yrkas att regeringen skall lägga fram förslag till läsfrämjande åtgärder (yrkande 2). Utgångspunkten för det i yrkande 2 begärda regeringsförslaget beskrivs i yrkande 1 i samma motion och syftar till att en analys skall göras av hur olika faktorer, bl.a. sänkt bokmoms, påverkar läsandet. Yrkande 1 i motionen har av riksdagen remitterats för beredning till skatteutskottet.

Motionärerna bakom motion 2000/01:Kr342 (mp) begär ett tillkännagivande av riksdagen om att kostnaden för böcker och *avsaknaden av närliggande bibliotek* inte får utgöra hinder för ungdomars läsning (yrkande 5).

Utskottets ställningstagande

Då det gäller förslaget i motionerna 1999/2000:Kr313 (kd) yrkande 21 och 2000/01:Kr345 (kd) yrkande 36 om *utvärdering av det statliga stödet för läsfrämjande insatser m.m.* har utskottet inhämtat att detta stöd, som infördes fr.o.m. år 1999 med anledning av proposition 1997/98:86 Litteraturen och läsandet, kommer att utvärderas av Kulturrådet.

Motionärerna bakom båda motionerna tar även upp frågor som rör bestämmelserna för det stöd till folk- och skolbibliotek för inköp av litteratur för

barn och ungdom som infördes från och med år 1997. Med anledning därav vill utskottet anföra följande.

Bidraget skall i enlighet med vad som uttalades i kulturpropositionen användas för inköp av litteratur för barn och ungdomar (prop. 1996/97:3 s. 53). Tyngdpunkten skall ligga på barn- och ungdomstitlar, vilket inte utesluter att viss litteratur för vuxna kan ingå, bl.a. av det skälet att ungdomar också läser vuxenlitteratur. Varje kommun skall själv få bestämma vilka titlar som skall köpas in. Enligt bestämmelsen i förordningen (1996:1608) om statsbidrag till folkbibliotek är bidraget förknippat med ett villkor att kommunen inte minskar sina egna bokanslag (8 §). Bestämmelsens lydelse återges här i sin helhet.

En förutsättning för bidrag är att kommunen för det år bidraget betalas ut avsatt egna medel till inköp av böcker till folk- och skolbibliotek för ett belopp som uppgår till minst summan av föregående års bokanslag och att den del av anslaget som avser litteratur för barn och ungdomar inte minskar.

Vidare skall kommunen enligt 7 § foga en skriftlig redogörelse till sin ansökan till Kulturrådet där det framgår hur barns och ungdomars intresse för att läsa böcker skall stimuleras.

Motionärerna framför slutligen synpunkten att kommunerna bör ha möjligheter att välja den metod och samarbetsform som passar dem bäst när det gäller läsfrämjande verksamhet, en åsikt som utskottet delar. Utskottet har från Kulturrådet inhämtat att syftet med de statsbudgetmedel, 5 miljoner kronor, som Kulturrådet disponerar för läsfrämjande insatser är att främja initiativ och utveckla nya samarbetsformer när det gäller läsfrämjande arbete för barn och ungdomar. Bidrag kan sökas av kommuner, förskolor, skolor, bibliotek, bokhandlar, ideella föreningar och andra sammanslutningar. Projekt som kan komma i fråga för stöd skall syfta till långsiktiga effekter. En egen ekonomisk insats skall utgöra grunden för projektet. Bidrag får inte ges för projekt som kan anses utgöra normal kommunal basverksamhet.

Sammantaget finner utskottet att de synpunkter som framförs i motionerna 1999/2000:Kr313 (kd) yrkande 21 och 2000/01:Kr345 (kd) yrkande 36 i allt väsentligt är tillgodosedda. Motionsyrkandena avstyrks därmed.

Då det gäller förslaget i motion 2000/01:Ub227 (fp) att regeringen skall initiera *en statlig kampanj för att främja läsning* vill utskottet understryka att litteraturen och läsandet är viktiga delar i den statliga litteratur- och kulturpolitiken. Utskottet har i det föregående redovisat en del av de insatser som görs från statens sida på detta område. Det bör framhållas att även andra stödformer under anslaget Litteraturstöd som inte beskrivits närmare i detta betänkande ytterst syftar till att stimulera läsandet. Här kan därför även erinras om utgivningsstödet, stödet för utgivning av En bok för alla och Kulturrådets utgivning av en katalog över barn- och ungdomsböcker.

I sammanhanget vill utskottet också peka på den läskampanj, Läs 2000!, som bedrivs av Svenska barnboksinstitutet med bl.a. bidrag från Kulturrådet. Målet för Läs 2000! är att det i varje kommun skall bildas ett nätverk bestående av minst en bibliotekarie och en lärare som till sig skall knyta politiker,

m.fl. personer som vill verka för att främja läsandet. Vidare bör i sammanhanget även den landsomfattande och icke-statliga kampanjen Läsrörelsen nämnas.

Sammantaget konstaterar utskottet att ett stort antal åtgärder vidtagits från statens sida för att främja läsandet. De utvärderingar av de statliga insatserna som Kulturrådet kommer att genomföra får utvisa i vad mån man genom satsningarna uppnått önskade resultat. Utskottet är inte berett att föreslå att regeringen skall vidta ytterligare åtgärder med anledning av motion 2000/01:Ub227 (fp) yrkande 1. Yrkandet avstyrks.

I två av de nu aktuella motionerna, 1999/2000:Kr292 (v) och 2000/01:Kr344 (v) yrkande 2, begärs *förslag om läsfrämjande åtgärder*.

Utskottet konstaterar att yrkandet i motion 1999/2000:Kr292 (v) i praktiken innebär att kommittén för svenska språket skall ges ett tilläggsuppdrag att utarbeta förslag om läsfrämjande åtgärder. I ett tidigare avsnitt i detta betänkande har utskottet behandlat en rad motioner som i olika avseenden handlar om det uppdrag som pågår inom ramen för kommitténs arbete. Utskottet har därvid redovisat att utredningen skall lägga fram förslag till ett handlingsprogram som bl.a. syftar till att alla i Sverige utifrån sina förutsättningar skall ges likvärdiga möjligheter att tillägna sig svenska språket. Läsandet är onekligen ett mycket viktigt redskap därvidlag. Utskottet anser för sin del att det ligger i sakens natur att kommittén ägnar uppmärksamhet åt betydelsen av läsande och läsfrämjande verksamhet, även om det inte uttryckligen framgår av direktivens utformning. Något särskilt riksdagens tillkännagivande torde inte behöva göras.

Då det gäller förslaget i motion 2000/01:Kr344 (v) erinrar utskottet om att en ämnessakkunnig inom Kulturdepartementet hösten 2000 utarbetade en rapport om de kulturpolitiska effekterna av en eventuell sänkning av bokmomsen (dnr Ku 2000/3321/Ko). I rapporten dras bl.a. slutsatsen att förlag, bokklubbar, varuhus och andra aktörer på marknaden långsiktigt måste engagera sig för att de prissänkande kulturpolitiska effekterna av en momssänkning skall bli bestående. För att uppnå positiva långsiktiga effekter när det gäller läsandet behövs också insatser från skolan, biblioteken, ideella organisationer, folkbildningen, författare m.fl.

Utskottet vill erinra om att motioner om kulturmoms och bokmoms har remitterats av kammaren till skatteutskottet för beredning.

Sammantaget anser utskottet att det inte är motiverat att riksdagen skall ta initiativ som syftar till att kommittén för svenska språket skall ges tilläggsdirektiv med den innebörd och den omfattning som föreslås i motion 1999/2000:Kr292 (v). Utskottet konstaterar vidare att en rad åtgärder har vidtagits från statens sida för att främja läsandet inte minst bland barn och unga. Några av de åtgärderna har beskrivits i detta betänkande. Det anförda innebär att utskottet inte heller är berett att föreslå att regeringen i annat sammanhang skall utreda ytterligare förslag till läsfrämjande åtgärder. Utskottet avstyrker därmed motionerna 1999/2000:Kr292 (v) och 2000/01:Kr344 (v) yrkande 2.

Då det gäller förslaget i motion 2000/01:Kr342 (mp) yrkande 5 om att riksdagen skall ge regeringen till känna att kostnaden för böcker och *avsaknaden av närliggande bibliotek* inte får utgöra hinder för ungdomars läsning vill utskottet anföra följande.

Från statens sida har olika åtgärder vidtagits för att öka tillgången till litteratur vid folk- och skolbiblioteken. I det föregående har det statliga stödet till inköp av litteratur till folk- och skolbibliotek som infördes från och med år 1997 redovisats utförligt. Som också redovisats i det föregående får kommunerna använda statsbidraget för inköp till folk- och skolbibliotek av främst barn- och ungdomslitteratur, men också för inköp av vuxenlitteratur som främjar barns och ungdomars intresse för läsning.

Ett väl utbyggt biblioteksnät underlättar givetvis för kommuninvånarna att komma till biblioteken och stimulerar säkerligen läntagarna till ökad läsning. Utskottet vill emellertid framhålla att det är en kommunal angelägenhet att avgöra hur många bibliotek som skall finnas i kommunerna. Det ankommer också på kommunerna att själva avgöra var i kommunerna biblioteken skall lokaliseras. Utskottet anser att riksdagen inte skall göra något tillkännagivande till regeringen med anledning av förslaget i motion 2000/01:Kr342 (mp) yrkande 5. Yrkandet avstyrks.

Kategoriseringssystem för böcker

Bakgrund

Begreppet läsbarhetsindex beskrivs i Nationalencyklopedin (NE) som ett mått på en texts svårighetsgrad. Följande uppgifter har hämtats från NE.

Forskare har med olika metoder försökt mäta hur svårt det är att läsa olika texter. Ett antal faktorer har visats påverka läsbarheten: meningslängd, antal bisatser, ordens längd, ordens vanlighet m.m. Ett läsbarhetsmått (läsbarhetsindex) kan användas för att välja ut texter som är lämpliga för olika nivåer i skolan men också för att hjälpa skribenter, t.ex. journalister, att skriva så att texterna blir lätta att läsa. Ett i Sverige välkänt läsbarhetsindex är lix som togs fram av pedagogikforskaren Carl-Hugo Björnsson (1916–1988). Det har också använts av bibliotek för att antyda olika böckers läsbarhet och kan numera fås för tillämpning tillsammans med ordbehandlingsprogram. I Astrid Lindgrens böcker om Pippi Långstrump har värden runt 25 uppmätts. I akademiska läroböcker och på kultursidor kan man få värden över 50.

Motionen

I motion 2000/01:Kr209 (kd) föreslås att ett nationellt kategoriseringssystem skall införas för svenska barnböcker. En utredning bör tillsättas för att konstruera ett nationellt kategoriseringssystem efter böckernas svårighetsgrad.

Utskottets ställningstagande

Som redovisats i inledningen till detta avsnitt finns ett pedagogiskt utvecklat instrument för att kategorisera böcker efter svårighetsgrad. Därutöver kan

nämnas att bokförlagen ofta lämnar viss varudeklaration på barnböckernas omslag genom benämningar som "Läsa-lätt", "Läsrättan", "Börja läsa" etc. Utskottet har inhämtat att det finns ett uttalat intresse från såväl författar- som förlagshåll att göra sådan varudeklaration tydligare. Utskottet har också inhämtat att Kulturrådet avser att på ett tydligt sätt nivågruppera titlarna i nästa års utgåva av den barn- och ungdomsbokskatalog som omnämns i ett tidigare avsnitt i detta betänkande.

Utskottet anser att det inte är motiverat att riksdagen skall vidta någon åtgärd med anledning av motion 2000/01:Kr209 (kd), som således avstyrks.

Utvärdering av distributionsstödet

Motionen

Motionärerna bakom motion 1999/2000:Kr313 (kd) hävdar att distributionsstödet för utgivningsstödda titlar visat både positiva och negativa effekter (yrkande 22). Av motionen framgår att motionärerna anser att staten inte skall styra vilka titlar som skall finnas på biblioteken och i bokhandeln. Stödet bör utvärderas, anser motionärerna.

Utskottets ställningstagande

Distributionsstödet som infördes år 1999 innebär att samtliga titlar som får utgivningsstöd sänds ut i ett exemplar till landets kommuner för distribution till folkbiblioteken samt till högst 100 bokhandlar i landet utan kostnad för mottagaren. Syftet med stödet är att den enskilde medborgaren skall få tillgång till en bred och kvalitativt värdefull bokutgivning på biblioteken och via bokhandeln.

Utskottet har inhämtat att det inom Kulturrådet pågår en utvärdering av stödet. Redan under våren 2001 kommer utvärderingen att vara klar i den del som avser distributionen till bokhandlarna, medan den del som avser folkbiblioteken beräknas vara klar först hösten 2002.

Utskottet finner att syftet med motionsyrkandet därmed är tillgodosett. Yrkande 22 i motion 1999/2000:Kr313 (kd) avstyrks således.

Tomasevangeliet

Motionen

I motion 1999/2000:Kr244 (s) föreslås att Bibelkommissionen skall ges tilläggsdirektiv med uppdrag att översätta Tomasevangeliet.

Utskottets ställningstagande

Av Nationalencyklopedin framgår att Tomasevangeliet är en tidig kristen skrift som i sin helhet återfanns år 1945 i en koptisk handskrift. Skriften torde ha tillkommit på 100-talet efter Kristi födelse. Tomasevangeliet utgörs av en samling av 114 Jesusord. Tomasevangeliet finns översatt till svenska i boken Apokryferna till Nya Testamentet (1972).

Utskottet konstaterar dels att Bibelkommissionen nyligen har avslutat sitt arbete, dels att en översättning av Tomasevangeliet finns att tillgå sedan år 1972. Om behov skulle finnas av en nyöversättning får detta i första hand ske på privat initiativ. Det kan påpekas att det inom ramen för litteraturstödet torde finnas viss möjlighet för en utgivare av verket att erhålla utgivningsstöd från stödordningen för klassikerutgivning. Motion 1999/2000:Kr244 (s) bör inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida. Den avstyrks.

Läshandikappades tillgång till litteratur

Motionen

I motion 1999/2000:Ub224 (s) begärs en utredning om hur den tekniska utvecklingen skall kunna tas till vara för att snabbt ge läshandikappade tillgång till all text och information (yrkande 2). Läshandikappade skulle därmed slippa gå vägen över Talboks- och punktskriftsbiblioteket.

Utskottets ställningstagande

Som framgår av motionen finns redan i dag sådan teknik som gör det möjligt för en synskadad läshandikappad att med särskild programvara omvandla text till talsyntes, punktskrift eller stor stil. Frågan om enskilda individers möjligheter att få tillgång till filer från bokförlag och andra textproducenter är emellertid i hög grad en avtalsfråga mellan författare och förläggare och därmed även en ersättningsfråga.

I sammanhanget bör nämnas att Talboks- och punktskriftsbiblioteket (TPB) har till uppgift att i samverkan med andra bibliotek i landet arbeta för att synskadade och andra läshandikappade får tillgång till litteratur. Det åligger biblioteket särskilt att framställa och låna ut talböcker och punktskriftsböcker, tillhandahålla punktskriftsböcker för försäljning, och att inom sitt verksamhetsområde lämna information och råd till folkbibliotek och andra. Regeringen har i regleringsbrevet för TPB angivit att ett mål för TPB är att aktivt bidra till att utveckling sker av nya medier för läshandikappade. Här kan även nämnas att TPB leder utvecklingen av en ny talboksstandard inom ramen för ett internationellt konsortium benämnt DAISY (Digital Audiobased Information System).

Vidare bör framhållas att Kulturrådet har i uppdrag att verka för att funktionshindrade personers kulturella behov särskilt beaktas. Kulturrådet skall bl.a. redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att förverkliga och utvidga rådets handlingsprogram för att främja funktionshindrade personers deltagande i kulturlivet.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet att det inte är motiverat att riksdagen skall ta något initiativ med anledning av motion 1999/2000:Ub224 (s) yrkande 2, som därmed avstyrks.

Tidskriftsfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om

- utökning av kulturtidskriftsstödet,
- friexemplar av kulturtidskrifter till folkbiblioteken och ersättning till tidskriftsutgivarna för utnyttjandet av kulturtidskrifterna, *jämför reservation 9 (v)*,
- översättningsstöd, *jämför reservation 10 (mp)*,
- utvecklingen av elektroniskt publicerade tidskrifter, *jämför reservation 11 (fp)*,
- produktionsstöd för elektroniskt publicerade tidskrifter, *jämför reservation 12 (mp)*,
- kulturporto, *jämför reservation 13 (v)*,
- distributionen av kulturtidskrifter, *jämför reservation 14 (mp)*,
- stöd till organisationstidskrifter, *jämför reservation 15 (kd, c, fp)*.

Kulturtidskriftsstödet

Bakgrund

Syftet med statens stöd till kulturtidskrifter är att garantera en kulturellt värdefull mångfald i tidskriftsutbudet. Med kulturtidskrift avses en tidskrift som med sitt huvudsakliga innehåll vänder sig till en allmän publik med samhällsinformation eller med ekonomisk, social eller kulturell debatt eller som huvudsakligen ger utrymme för analys och presentation inom de skilda konstarnas områden. Stöd kan ges i form av produktionsstöd eller utvecklingsstöd enligt förordningen (1993:567) om statligt stöd till kulturtidskrifter. Inom ramen för utvecklingsstödet utgår även stöd till tidskriftsverkstäder. Från och med år 1999 utgår dessutom särskilt prenumerationsstöd till biblioteken enligt förordningen (1996:1608) om statsbidrag till folkbibliotek. Frågor om stöd prövas av Statens kulturråd i enlighet med nämnda förordningar och förordningen (1988:676) med instruktion för Statens kulturråd.

Motionerna

Förslaget i motion 1999/2000:Kr243 (s) syftar till en *utökning av kulturtidskriftsstödet*. Enligt vad som anförs i motionen är det nuvarande driftstödet till kulturtidskrifter otillräckligt och medger knappast att arbetstid kan bekostas. Utgivning av kulturtidskrifter förutsätter i stället ett stort mått av ideella insatser. Ett tillkännagivande begärs härom.

I motion 1999/2000:Kr222 (v) behandlas stödet till kulturtidskrifter i två yrkanden. I yrkande 3 föreslås att Statens kulturråd skall få i uppdrag att utreda möjligheten att införa ett nytt statligt stöd som innebär att *friexemplar av kulturtidskrifter distribueras till folkbiblioteken*. I yrkande 1 i samma motion föreslås att Statens kulturråd även skall få i uppdrag att utreda möjlighet-

erna för biblioteken att betala *ersättning till tidskriftsutgivarna för utnyttjandet av kulturtidskrifterna*.

I motion 2000/01:Kr701 (mp) yrkande 21 föreslås att ett *översättningsstöd* skall inrättas i syfte att den diskussion som förs i tidskrifterna på invandrar- och minoritetsspråk skall göras tillgänglig även för svenskspråkiga läsare. Ett sätt att öka tillgängligheten till dessa tidskrifter kan vara att avsätta särskilda medel för professionell översättning av 15–20 % av materialet som referat eller pressreleaser. Motionärerna menar även att tidskrifterna behöver stöd för utveckling av pressetik, journalistik och kunskap om det fria ordet och demokratins grundprinciper.

Utskottets ställningstagande

Med anledning av förslaget i motion 1999/2000:Kr243 (s) om *utökning av kulturtidskriftsstödet* konstaterar utskottet att förändringar nyligen genomförts efter riksdagens ställningstagande till propositionen Litteraturen och läsandet (prop. 1997/98:86, bet. 1997/98:KrU15, rskr. 1997/98:240). Som en konsekvens av riksdagsbeslutet föreslog regeringen i budgetpropositionen för år 1999 att kulturtidskriftsstödet skulle utökas med 900 000 kronor, vilket också blev riksdagens beslut (prop. 1998/99:1, utg.omr. 17, bet. 1998/99:KrU1, rskr. 1998/99:55). Utskottet ser i dag inte några skäl till ytterligare förändringar av stödet. Vidare konstaterar utskottet att antalet ansökningar om tidskriftsstöd minskat under senare tid. I budgetpropositionen för år 2001 aviseras att regeringen avser att genomföra en analys av orsakerna till minskningen av antalet ansökningar. Utskottet förutsätter att tidskriftsstödet – i den mån det är i behov av förändring – kommer att uppmärksammas i regeringens analys. Motionen 1999/2000:Kr243 (s) avstyrks därmed.

Angående de två förslag som förs fram i motion 1999/2000:Kr222 (v) dels om *friexemplar av kulturtidskrifter till folkbiblioteken* (yrkande 3), dels om *ersättning till tidskriftsutgivarna för utnyttjandet av kulturtidskrifterna* (yrkande 1) vill utskottet anföra följande. Utskottet erinrar om att en av de nyheter som infördes för kulturtidskrifterna fr.o.m. år 1999 innebär att det finns möjlighet för biblioteken att få ett s.k. prenumerationsstöd. Förordningen om statsbidrag till folkbiblioteken medger sedan dess att biblioteken årligen kan beviljas prenumerationsstöd för upp till fem kulturtidskrifter, som får statligt kulturtidskriftsstöd och som biblioteket inte tidigare prenumererat på. Utskottet anser inte att det i dag finns skäl att utvidga detta stöd. Vidare erinrar utskottet om att det är en kommunal angelägenhet att besluta om folkbibliotekens ekonomi. Det får därför anses ankomma på kommunerna att – om de så önskar – medverka till att inrätta en sådan stödform för kulturtidskrifterna som föreslås i yrkande 1 i motionen. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet sålunda motion 1999/2000:Kr222 (v) yrkandena 1 och 3.

Med anledning av förslaget om *översättningsstöd* i motion 2000/01:Kr701 (mp) yrkande 21 erinrar utskottet om att det enligt författningen om statligt stöd till kulturtidskrifter i dag ges stöd till barn- och kulturtidskrifter på in-

vandrarpråk. Bland de tidskrifter som erhåller kulturtidskriftsstöd finns, så vitt utskottet erfarit, även exempel på tvåspråkiga tidskrifter där en del av artiklarna publiceras på t.ex. svenska medan andra artiklar publiceras på något annat språk. Utskottet är inte berett att ta initiativ till ett särskilt översättningsstöd för invandrar- och minoritetsmedier och avstyrker sålunda motion 2000/01:Kr701 (mp) yrkande 21.

Elektroniskt publicerade tidskrifter

Motionerna

I motionerna 1999/2000:Kr314 (fp) yrkande 8 och 2000/01:Kr346 (fp) yrkande 6 föreslås att Statens kulturråd bör följa *utvecklingen av elektroniskt publicerade tidskrifter* och möjligen komma med en plan för hur utvecklingen kan stimuleras och kvaliteten höjas. Det är enligt motionen inte aktuellt att föreslå införande av något statsstöd. Motionärerna menar att de periodiska tidskrifterna är en ny företeelse på Internet och att de är av mycket skiftande kvalitet.

En liknande fråga behandlas i motion 2000/01:Kr701 (mp) yrkande 20. I detta yrkande föreslås att ett *produktionsstöd för elektroniskt publicerade tidskrifter* inrättas. Motionärerna pekar på att antalet elektroniska tidskrifter ökar hela tiden och framhåller särskilt att det i många fall är de politiskt aktiva ungdomarna som med Internet funnit ett nytt tidskriftsmedium för att sprida sin kultur och sina idéer.

Utskottets ställningstagande

När det gäller förslaget att Statens kulturråd bör följa *utvecklingen av elektroniskt publicerade tidskrifter* har utskottet inhämtat uppgift om att Kulturrådet sedan år 1999 följer utvecklingen av s.k. onlinetidskrifter med kulturmaterial. En översikt är publicerad i rapporten *Kulturen i siffror 2000:4*, Böcker och kulturtidskrifter 1999. Kulturrådet avser att kontinuerligt uppdatera denna kartläggning och även i fortsättningen följa utvecklingen på området. Huvudsyftet i motionerna 1999/2000:Kr314 (fp) yrkande 8 och 2000/01:Kr346 (fp) yrkande 6 torde därmed vara uppfyllt. Utskottet avstyrker sålunda motionsförslagen.

Vid sina överväganden med anledning av förslaget om *produktionsstöd för elektroniskt publicerade tidskrifter* har utskottet noterat att Kulturrådet aktualiserat en diskussion om att inom ramen för stöd till kulturtidskrifter även kunna stödja elektroniskt publicerade tidskrifter (se *Om världen 2000*, Kulturrådets omvärldsanalys). Stödet till kulturtidskrifterna regleras i dag i förordningen om statligt stöd till kulturtidskrifter. Föreskrifter finns även i Statens kulturråds författningssamling (KRFS 2000:1). Det ankommer på regeringen och ansvarig myndighet att klargöra möjligheterna för elektroniskt publicerade tidskrifter att få statligt stöd inom ramen för gällande regelverk eller om

en ändrad reglering behövs. Med hänvisning till detta avstyrker utskottet motion 2000/01:Kr701 (mp) yrkande 20.

Kulturporto

Motionen

I motion 1999/2000:Kr222 (v) yrkande 2 behandlas frågan om s.k. kulturporto för böcker och tidskrifter. Motionärerna påpekar att portot är en stor och mycket betungande utgiftspost för kulturtidskrifterna. Samma problem gäller delvis även böcker, bl.a. för författare som själva distribuerar och säljer sina böcker. Statens kulturråd bör därför få i uppdrag att inleda förhandlingar med Posten AB och återkomma med förslag till kulturporto gällande böcker och kulturtidskrifter.

Utskottets ställningstagande

Frågan om kulturporto behandlades av utskottet under 1997/98 års riksmöte (bet. 1997/98:KrU15). Utskottet avstyrkte ett förslag om att kulturporto skulle införas med hänvisning till den då pågående beredningen av en proposition om statens ansvar på postområdet (prop. 1997/98:127). I propositionen föreslogs bl.a. att regeringen skulle bemyndigas att föreskriva ett pristak för försändelser som befordras av Posten AB, vilket också beslutades av riksdagen (bet. 1997/98:TU13, rskr. 1997/98:304). Bemyndigandet är relativt omfattande och inbegriper alla försändelser upp till 2 kg. I propositionen framhålls att bemyndigandet även ger möjlighet att reglera prissättningen för befordran av vissa tidningar och tidskrifter. I Postförordningen (1993:1709) regleras pristaket emellertid enbart när det gäller försändelser upp till 500 g. Det ankommer på regeringen att – i den mån man så finner lämpligt – inom ramen för bemyndigandet besluta om förändringar av pristaket. Utskottet noterar även att periodiska tidskrifter i dag har möjlighet att erhålla rabatt från Posten AB (s.k. posttidning). Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 1999/2000:Kr222 (v) yrkande 2.

Distributionen av kulturtidskrifter

Motionen

Motionärerna bakom motion 1999/2000:Kr293 (mp) framhåller att antalet distributionskanaler för tidskrifter i Sverige minskat. Distributionen kontrolleras numera av några enstaka, dominerande förlag. Därmed sätts den fria konkurrensen ur spel. Motionärerna föreslår att distributionskanalerna för tidskrifter skall utredas ur ett mångfalds- och konkurrensperspektiv.

Utskottets ställningstagande

Som även påpekas i motionen, behandlades koncentrationsfrågor inom medier av Mediekoncentrationskommittén (dir. 1997:136). Kommitténs direktiv har varit att bl.a. lägga fram förslag till lagstiftning för att slå vakt om mång-

falden i svenska medier och motverka sådan ägar- och maktkoncentration inom massmedierna som kan skada fritt och brett meningsutbyte och en fri och allsidig upplysning. Dess slutbetänkande Yttrandefriheten och konkurrensen (SOU 1999:30) innehåller bl.a. förslag till en ny mediekoncentrationslag och till bestämmelser som skall göra det klart att konkurrenslagens (1993:20) förbud mot konkurrensbegränsande samarbete mellan företag och mot missbruk av dominerande ställning är tillämpliga inom medieområdet. I budgetpropositionen för år 2001 (prop. 2000/01:1 utg.omr. 17) aviserar regeringen en proposition på området under år 2001. Utskottet anser att regeringens beredning av frågor som rör koncentrationen på medieområdet inte bör föregripas och avstyrker därmed motion 1999/2000:Kr293 (mp).

Stöd till organisationstidskrifter

Motionen

Frågan om stöd till den idéburna organisationspressen behandlas i motion 2000/01:Kr219 (kd, s, m, v, c, fp, mp). Motionärerna menar att det finns ett betydande antal tidningar och tidskrifter, som utan något som helst offentligt stöd ges ut av idéburna rörelser, och som faller mellan det befintliga presstödet och kulturtidskriftsstödet. Motionärerna anser därför att en översyn bör göras av den idéburna organisationspressens villkor och av möjligheterna att genom ett särskilt statligt stöd säkerställa en kvalitativ utveckling.

Utskottets ställningstagande

Fram till den 1 juli 1986 fanns ett särskilt organisationstidskriftsstöd som för budgetåret 1985/86 uppgick till 39 miljoner kronor. Stödet avvecklades emellertid efter förslag i 1986 års budgetproposition (1985/86:100, bil. 10, bet. KU 1985/86:16, rskr. 1985/86:145). I samband härmed utökades i stället stödet till kulturtidskrifter med 7 miljoner kronor, för att bereda plats även för vissa organisationstidskrifter inom stödformen. Kulturutskottet behandlade redan året efter avvecklingen ett antal motioner där ett återinförande av organisationstidskriftsstödet föreslogs. Utskottet avstyrkte dessa motioner med hänvisning till att det inte framkommit något som kunde motivera att denna särskilda stödform återinfördes (bet. KrU 1986/87:17).

I 1993 års budgetproposition föreslogs en viss nedskärning av kulturtidskriftsstödet med hänvisning till att publikationer vars utgivare var myndigheter, förlag eller organisationer själva borde ha ekonomiska förutsättningar att finansiera utgivningen. Utskottet, som godtog den föreslagna besparingen, uttalade då bl.a. följande (bet. 1992/93:KrU26).

Med anledning av vad som anförts i propositionen vill utskottet understryka att den omständigheten att en tidskrift är förlags-, myndighets- eller organisationsägd inte automatiskt kommer att utesluta tidskriften från stöd utan att det i fråga om varje bidragsansökan också måste göras en prövning av de ekonomiska förutsättningarna för utgivningen.

Utskottet konstaterar sålunda att det i dag finns en viss möjlighet för organisationstidskrifter att erhålla stöd inom ramen för kulturtidskriftsstödet. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 2000/01:Kr219 (kd, s, m, v, c, fp, mp).

ABM-samverkan

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen skall tillkännage för regeringen vad utskottet anfört om en kartläggning av de åtgärder som hittills vidtagits då det gäller samverkan inom ABM-området och en utvärdering av hittills gjorda insatser och vunna erfarenheter. I detta arbete bör även bedömas vilka förutsättningar som finns för att samverkan i fortsättningen bör ske på de medverkande institutionernas eget initiativ eller om samverkan även bör åstadkommas utifrån statliga direktiv. Översynen bör resultera i förslag till några konkreta samverkansprojekt som kan föra den påbörjade utvecklingen vidare.

Utskottets förslag innebär att riksdagen skall delvis bifalla motionerna 2000/01:Kr292 (v) yrkande 9 och 2000/01:Kr345 (kd) yrkande 17 och avslå motion 2000/01:Kr320 (s).

Motionerna

I tre motioner behandlas frågor som rör *ABM-samverkan*, dvs. samverkan mellan arkiv, bibliotek och museer.

I motion 2000/01:Kr292 (v) anføres att den nya tekniken bör medföra nya arbetssätt och ökade möjligheter för allmänheten, forskare och studerande att ta del av det material som finns bevarat i våra arkiv, bibliotek och museer. Vårt kulturarv bör, anser motionärerna bakom motionen, lyftas fram på ett tydligare sätt än vad som görs i dag och göras tillgängligt för nya grupper i hela landet. Det måste till en samordning mellan arkiven, biblioteken och museerna om detta kulturarv skall kunna öppnas för en allmän publik. I motionen föreslås att en utredning skall se över förutsättningarna för samverkan och IT-anpassning på arkiv-, biblioteks- och museiområdet (yrkande 9).

Liknande tankar förs fram av motionärerna i motion 2000/01:Kr345 (kd), som begär en utredning av förutsättningarna för samverkan på ABM-området. I motionen framhålls bl.a. att teknikutvecklingen liksom den ökade betoningen på användarperspektivet utgör exempel på områden för samverkansprojekt mellan ABM-institutionerna, som i dag framför allt äger rum på lokal och regional nivå. Det är nu dags, menar motionärerna, att ta ett samlat grepp om ABM-samverkan. Området bör bli föremål för systematisk genomgång och analys (yrkande 17).

I motion 2000/01:Kr320 (s) hävdas att ABM-samverkan länge varit stark och fruktbringande i Västernorrland. Motionärerna bakom motionen föreslår

att Västernorrlands län skall utses till särskilt försöksområde för ABM-samverkan.

Utskottets ställningstagande

Då det gäller förslagen i motionerna 2000/01:Kr292 (v) och 2000/01:Kr345 (kd) om *ABM-samverkan* vill utskottet understyrka att arkiven, biblioteken och museerna har en mycket central roll när det gäller medborgarnas tillgång till vårt kulturarv. De tekniska förutsättningarna i dag har högst påtagligt underlättat möjligheterna för forskare, studenter, skolelever och den vetgiriga allmänheten att få tillgång till register över och information om samlingar och, i ökande omfattning, även till samlingarna i våra minnesinstitutioner och bibliotek via Internet.

Inom arkivområdet sker utvecklingen av registrerings- och söksystemen i huvudsak inom Riksarkivets och landsarkivens ansvarsområde.

Inom biblioteksområdet finns Librissystemet vilket drivs av Kungl. Biblioteket och innehåller referenser till i första hand de svenska forsknings- och specialbibliotekens samlingar, men även till samlingarna vid vissa folkbibliotek. På biblioteksområdet finns även andra bibliografiska söksystem, av vilka främst kan nämnas Bibliotekstjänsts system BURK-sök. Dessa system ger tillsammans information om boksamlingarna vid landets bibliotek och möjliggör lånekedjan som utgörs av folk-, skol- och länsbiblioteken samt lånecentralerna och forskningsbiblioteken.

Någon motsvarighet till de övergripande söksystemen på biblioteksområdet eller de system som är under uppbyggnad på arkivområdet finns inte inom museiområdet. Där är bilden splittrad och lösningarna många och olika beroende på huvudman, de olika museernas och museikategoriernas förutsättningar, tidpunkter när utvecklingsarbetet påbörjats på skilda håll m.m. Dock bör nämnas att ett större samsökningsprojekt för svenska museidatabaser påbörjas år 2001 bl.a. med stöd från Stiftelsen framtidens kultur. Projektet syftar till att läns museernas databaser skall knytas samman och bli gemensamt sökbara, inledningsvis på det arkeologiska området. Dessa databaser avses att på sikt omfatta även andra ämnesområden.

Genom Kulturnät Sverige, vilket drivs av Kulturrådet, underlättas möjligheten att nå ett stort antal kulturinstitutioners hemsidor och den information och de register och samlingar de i varierande omfattning gjort tillgängliga där.

Från statens sida har över tiden stora ekonomiska satsningar gjorts för att på olika sätt tillgängliggöra samlingarna. Här kan nämnas riktade och tidsbegränsade satsningar såsom Sesamsatsningen på museer, arkiv m.m., Kulturarvs-IT och subventionen av folkbibliotekens anslutning till det svenska universitetsdatanätet SUNET (Swedish University Computer Network). Därutöver har de olika kulturarvsinstitutionerna och biblioteken, ibland i samverkan, ibland var för sig, på eget initiativ byggt upp databaser med olika sökfunktioner och olika registreringsmetoder. Det är inte alldeles enkelt för enskilda brukare att få en samlad överblick över de samlingar som finns inom

ett specifikt område. Informationen måste sökas på flera håll och med olika metoder och efter många olika systematiska ordningar.

Enligt utskottets bedömning är det ett förtjänstfullt arbete som utförts av den s.k. ABM-gruppen, vilken initierats inom Kungl. biblioteket av BIBSAM (Avdelningen för nationell samordning och utveckling). Detta arbete syftar till samverkan mellan de olika typerna av minnesinstitutioner. ABM-gruppen består av företrädare för statliga och statligt stödda institutioner som sorterar under olika departement inom Regeringskansliet. I gruppen ingår representanter för bl.a. Kungl. biblioteket, Riksarkivet, Kulturrådet, Nordiska museet, Språk- och folkminnesinstitutet, Statens ljud- och bildarkiv m.fl. Gruppen har lyft fram samverkansfrågor mellan de olika områdena och initierat, stöttat eller deltagit i verksamheter och projekt som varit av gemensamt värde för arbetet vid kulturinstitutionerna.

Enligt utskottets uppfattning är det nu dags att närmare analysera förutsättningarna för en vidareutveckling av främst de statligt stödda ABM-institutionernas möjligheter att samverka sinsemellan, både mellan de tre områdena och inom vart och ett av dem. Analysen bör behandla såväl förutsättningar för teknisk samordning som möjligheten att nå en samsyn kring verksamheternas uppdrag. En samordning innebär inte att särdragen i varje institution skall utplånas. Tvärtom är det viktigt att egenarten behålls. Utskottet anser att regeringen bör låta göra en kartläggning av de åtgärder som hittills vidtagits då det gäller samverkan inom ABM-området och en utvärdering av hittills gjorda insatser och vunna erfarenheter. Utskottet erinrar i sammanhanget om att en utvärdering gjorts av den s.k. Sesamsatsningen. I arbetet bör ingå en utvärdering av vilka långsiktiga effekter som blivit följden av de tidsbegränsade satsningar som gjorts på Sesamprojektet, Kulturarvs-IT och folkbibliotekens SUNET-anslutning. Därvid bör även en bedömning göras av i vad mån de olika satsningarna lett till att institutionerna inom ABM-området i någon större utsträckning kunnat ta till vara varandras erfarenheter av olika tekniska lösningar för registrering, sökning, tillgänglighet m.m. och därmed underlättat informationsflödet inom och mellan de tre sektorerna av ABM-området. Som utskottet ser det är behoven av samverkan och samordnad utveckling särskilt stora inom museiområdet, som inte har en informationskedja av det slag som inom biblioteksområdet stöder låneförmedlingen eller den mer sammanhållna organisatoriska struktur som finns inom arkivområdet. Inom museiområdet finns statliga ansvarsmuseer, vilkas roll i sammanhanget också bör analyseras.

Vidare bör bedömas vilka förutsättningar som finns för att samverkan på ABM-området även i fortsättningen bör ske på de medverkande institutionernas egna initiativ och i den omfattning och på det sätt som institutionerna själva önskar eller om samverkan även bör åstadkommas utifrån statliga direktiv. Då det gäller de organisatoriska förutsättningarna på ABM-området bör bl.a. beaktas vad den inom Kulturdepartementet pågående översynen av myndighetsstrukturen på museiområdet kan komma fram till. Riksdagen begärde våren 2000 att denna översyn skulle innefatta en analys av bl.a. mu-

seernas möjligheter till ytterligare samverkan (bet. 1999/2000:11 s. 4–5, rskr. 1999/2000:177). Den nu föreslagna översynen av samverkan inom ABM-området bör även resultera i förslag till några konkreta samverkansprojekt som kan föra den påbörjade utvecklingen vidare.

Regeringen bör överväga i vilken mån olika departement bör involveras i det nu berörda arbetet med en översyn av samverkansfrågor inom ABM-området.

Utskottet har inhämtat att regeringens IT-kommission avser att i dagarna överlämna en skrivelse till regeringen med förslag om översyn av informationsinfrastrukturen, inkluderande terminologi, standardiserade tjänster och s.k. metadata (märkning av information) inom ett brett fält, innefattande flera olika samhällssektorer och därmed också flera departements ansvarsområden. Om en sådan större översyn skulle komma till stånd och även innefatta ABM-området bör dock detta, enligt utskottets uppfattning, inte få till följd att den av utskottet här föreslagna översynen inom ABM-området fördröjs.

Utskottet är inte berett att tillstyrka förslaget i motion 2000/01:Kr320 (s) att Västernorrlands län skall utses till särskilt försöksområde för ABM-samverkan. Enligt utskottets uppfattning får det ankomma på de ansvariga för den kommande översynen att överväga om det finns skäl att bedriva försök med ABM-samverkan i något särskilt område i Sverige. Även andra regioner har verksamhet på området.

Vad utskottet sålunda anfört bör riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:Kr292 (v) yrkande 9 och 2000/01:Kr345 (kd) yrkande 17 och med avslag på motion 2000/01:Kr320 (s) som sin mening tillkännage för regeringen.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Upphävande av bibliotekslagen (punkt 1)

av Elisabeth Fleetwood (m), Lennart Fridén (m), Jan Backman (m) Roy Hansson (m), Birgitta Sellén (c) och Lennart Kollmats (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 1. Tillkännagivandet görs med bifall till motionerna 1999/2000:Kr314 yrkande 3 och 2000/01:Kr235 yrkande 8 i motsvarande del.

Ställningstagande

Vi anser – i likhet med vad som föreslås i motionerna 1999/2000:Kr314 (fp) och 2000/01:Kr235 (m) – att bibliotekslagen skall upphävas, eftersom det i grunden är felaktigt att styra kommunerna på det sätt som lagen gör. Vidare finns det en uppenbar risk för att lagen i stället för att lägga ett golv för biblioteksverksamheten i kommunerna anger nivån för denna. Nivån på biblioteksverksamheten bör överlåtas på kommunpolitikerna och kommuninvånarna att bestämma över som den del av den kommunala självstyrelsen som den bör vara.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framför. Därmed bifaller riksdagen motionerna 1999/2000:Kr314 (fp) yrkande 3 och 2000/01:Kr235 (m) yrkande 8 i motsvarande del.

2. Utvecklingen för biblioteksfilialerna (punkt 2)

av Ewa Larsson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 2. Tillkännagivandet görs med bifall till motion 1999/2000:Kr315 yrkande 19.

Ställningstagande

Antalet biblioteksfilialer har fortsatt att minska sedan bibliotekslagen infördes. Kulturrådets s.k. filialundersökning, som avser åren 1989–1999, visar att

376 filialer, utlåningsstationer och stadsdelsbibliotek lades ned under den aktuella perioden. Det är därför viktigt att regeringen presenterar förslag för riksdagen som kan stoppa utvecklingen i detta hänseende.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad jag framför. Därmed bifaller riksdagen motion 1999/2000:Kr315 (mp) yrkande 19.

3. Nationellt depåbibliotek (punkt 3)

av Elisabeth Fleetwood, Lennart Fridén, Jan Backman och Roy Hansson (alla m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 3. Tillkännagivandet görs med bifall till motion 2000/01:Kr217.

Ställningstagande

Vi anser – i likhet med vad som föreslås i motion 2000/01:Kr217 (m) – att ett svenskt depåbibliotek bör inrättas, dit alla kategorier av svenska bibliotek kan sända utgallrade svenska och utländska böcker och tidskrifter. Ett sådant depåbibliotek bör tjäna som fjärrlånebibliotek för samtliga bibliotekstyper i Sverige. Vårt förslag innebär en betydligt bredare verksamhet än den som bedrivs vid Depåbiblioteket i Umeå, som endast samlar på svenska monografier och som främst betjänar folkbiblioteken.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framför. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Kr217 (m).

4. Litteraturpolitik (punkt 9)

av Elisabeth Fleetwood, Lennart Fridén, Jan Backman och Roy Hansson (alla m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 4. Tillkännagivandet görs med bifall till motionerna 1999/2000:Kr317 yrkande 9 och 2000/01:Kr235 yrkande 8 i motsvarande del.

Ställningstagande

I likhet med vad som anförs i motion 2000/01:Kr235 (m) i här aktuell del anser vi att boken är en viktig kulturbärare och att tidig kontakt med läsandet kan leda till ett framtida kulturintresse.

Inriktningen av dagens litteraturpolitik bör ändras på några punkter. Vi anser bl.a. att En bok för allas utgivning av vuxenlitteratur skall upphöra och att de nya litteraturstödsformer som infördes fr.o.m. år 1999 snarast skall utvär-

deras. Vi vill också poängtera att både skolbibliotek och folkbibliotek är och säkert kommer att förbli viktiga kulturinstitutioner, även om bibliotekens roll har förändrats och kommer att fortsätta förändras i och med tillgången till den nya tekniken i form av t.ex. Internet.

Vidare anser vi att en större del av biblioteksersättningen skall tillfalla de författare vilkas böcker varit mycket utlånade samt att Författarfondens roll som försörjningsinstans skall förändras, en fråga som närmare utvecklats i motion 1999/2000:Kr317 (m).

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framför. Därmed bifaller riksdagen motionerna 1999/2000:Kr317 (m) yrkande 9 och 2000/01:Kr235 (m) yrkande 8 i motsvarande del.

5. Elektroniska rättigheter (punkt 10)

av Ewa Larsson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse:

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 5. Tillkännagivandet görs med bifall till motion 1999/2000:Kr315 yrkande 18.

Ställningstagande

Sedan flera år råder ett avtalslöst förhållande mellan Svenska Förläggareföreningen och Sveriges Författarförbund. Stötestenen har främst varit parternas olika uppfattning om författarnas elektroniska rättigheter. Det vore olyckligt ifall författarna skulle förlora kontroll över sina verk och inte få rimligt betalt för sitt arbete. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen. Därmed bifaller riksdagen motion 1999/2000:Kr315 (mp) yrkande 18.

6. En statlig kampanj för att främja läsning (punkt 12)

av Lennart Kollmats (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 6. Tillkännagivandet görs med bifall till motion 2000/01:Ub227 yrkande 1.

Ställningstagande

Jämfört med andra länder är läsförståelsen god i Sverige och en stor del av invånarna läser. Som framgår av motion 2000/01:Ub227 (fp) har det emellertid visat sig att både läsförståelsen och läsandet bland ungdomar minskar. De sociala klyftorna kan därmed komma att förstärkas. Av de LO-anslutna männen har 35 % inte läst en enda bok det senaste året. Mot denna bakgrund anser

jag att en satsning bör göras för att öka läslusten bland dessa och andra grupper. Bättre läsförståelse och mer läsning kan ses som en investering som kommer att ge en avkastning i form av högre livskvalitet, bättre demokrati, större tolerans och starkare tillväxt. Därför anser jag att regeringen skall initiera en flerårig statlig kampanj för att främja läsning.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad jag framför. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Ub227 (fp) yrkande 1.

7. Förslag om läsfrämjande åtgärder (punkt 13)

av Charlotta L Bjälkebring och Peter Pedersen (båda v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse:

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 7. Tillkännagivandet görs med bifall till motion 2000/01:Kr344 yrkande 2 och med anledning av motion 1999/2000:Kr292.

Ställningstagande

Vi anser att en heltäckande utredning nu bör göras av vilka åtgärder som bör vidtas för att främja läsandet. Regeringen bör därefter lägga fram förslag till olika behövliga läsfrämjande insatser, som bl.a. bör riktas till arbetsplatser med många korttidsutbildade. Förslagen bör ha sin utgångspunkt i en analys av alla de faktorer som påverkar läsandet, bl.a. annat sänkt bokmoms, en fråga som i riksdagen behandlas i skatteutskottet.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framför. Detta innebär att riksdagen bifaller motion 2000/01:Kr344 (v) yrkande 2 och delvis bifaller motion 1999/2000:Kr292 (v).

8. Utvärdering av distributionsstödet (punkt 16)

av Inger Davidson och Dan Kihlström (båda kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 16 borde ha följande lydelse:

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 8. Tillkännagivandet görs med bifall till motion 1999/2000:Kr313 yrkande 22.

Ställningstagande

Det statliga distributionsstödet har nu funnits i drygt två år. Stödet innebär att samtliga kommuner i landet och ett hundratal bokhandlar utan kostnad erhåller ett exemplar av varje utgivningsstödd boktitel. Som framgår av motion 1999/2000:Kr313 (kd) har stödet medfört både positiva och negativa effekter. Det har visat sig att skillnaderna är stora mellan små landsortsbibliotek och

stora stadsbibliotek och att behoven då det gäller medieförvärv varierar. Det nuvarande stödsystemet innebär att staten i denna del styr litteraturförsörjningen och att beslut således inte fattas på lokal nivå. Samma förhållande gäller för bokhandeln. Mot den angivna bakgrunden anser vi att distributionsstödet skall utvärderas.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framför. Därmed bifaller riksdagen motion 1999/2000:Kr313 (kd) yrkande 22.

9. Friexemplar av kulturtidskrifter till folkbiblioteken m.m. (punkt 20)

av Charlotta L Bjälkebring och Peter Pedersen (båda v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 20 borde ha följande lydelse:

20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 9. Tillkännagivandet görs med bifall till motion 1999/2000:Kr222 yrkandena 1 och 3.

Ställningstagande

Vi anser att kulturtidskrifterna har en mycket stor betydelse för den allmänna debatten i kulturella, sociala och politiska frågor och därmed i förlängningen för den demokratiska processen i landet. Distributionen är en flaskhals vid spridningen av kulturtidskrifterna. En viktig distributionskanal är folkbiblioteken. Vi föreslår därför att regeringen överväger att införa ett system med friexemplar av tidskrifter till biblioteken liknande det för böcker.

På biblioteken läses samma tidskriftsnummer vid ett stort antal tillfällen. För användningen av böckerna på biblioteket ger staten bidrag till en biblioteksersättning som går till arbetsstipendier och ersättning till författarna per lånetillfälle. Vi anser att regeringen bör uppdra åt Kulturrådet att undersöka om det är möjligt att införa en motsvarande ”följdupphovsrätt” när det gäller tidskrifter, dock med den skillnaden att det är folkbiblioteken, dvs. kommunerna, som betalar ersättningen. Vi anser att det är berättigat att dessa medel går direkt till kulturtidskrifterna, som bär den ekonomiska risken och kämpar med små ekonomiska marginaler. De ökade kostnaderna för folkbiblioteken bör kunna kompenseras genom vårt förslag om friexemplar av tidskrifter till folkbiblioteken.

Vi föreslår att riksdagen med bifall till motion 2000/01:Kr222 (v) yrkandena 1 och 3 som sin mening tillkännager för regeringen vad vi anför om friexemplar av kulturtidskrifter till folkbiblioteken och om ersättning från folkbiblioteken till tidskriftsutgivarna.

10. Översättningsstöd (punkt 21)

av Ewa Larsson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 21 borde ha följande lydelse:

21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 10. Tillkännagivandet görs med bifall till motion 2000/01:Kr701 yrkande 21.

Ställningstagande

Invandrars- och minoritetsmedier fungerar ofta som språkrör för olika språkgrupper och etniska grupper. På grund av språkbarriärer mellan dessa medier och samhället i övrigt har diskussionen svårt att nå ut. Debatter som förs blir alltför ofta en intern angelägenhet trots att integrationsfrågor i dag har en mycket framskjuten plats i det offentliga samtalet och i det svenska samhällsbygget. Integration i ett mångkulturellt samhälle betyder inte endast integration mellan majoritets- och minoritetsgrupper utan i allra högsta grad även integration mellan olika minoritetsgrupper. Den här påtalade bristen i det offentliga samtalet medför att kommunikationen försvåras. Jag anser att tillgängligheten till dessa medier bör ökas genom särskilt avsatta medel för professionell översättning av t.ex. 15–20 % av materialet, som referat eller pressreleaser. Jag anser även att tidskrifterna behöver stöd för utveckling av pressteknik, journalistik och kunskap om det fria ordet och demokratins grundprinciper. Riksdagen bör med bifall till motion 2000/01:701 (mp) yrkande 21 som sin mening tillkännage för regeringen vad jag här anför.

11. Utvecklingen av elektroniskt publicerade tidskrifter (punkt 22)

av Lennart Kollmats (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 22 borde ha följande lydelse:

22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 11. Tillkännagivandet görs med bifall till motionerna 1999/2000:Kr314 yrkande 8 och 2000/01:Kr346 yrkande 6.

Ställningstagande

Tillgängligheten till kulturlivet gynnas av de nya medierna. Internet är en mycket viktig informationsväg för att få efterfrågan och utbud att mötas. En ny företeelse på Internet är de periodiska tidskrifterna, vilka emellertid är av skiftande kvalitet. Jag anser inte att något statsstöd är aktuellt men att regeringen bör ge Kulturrådet i uppdrag att ta fram en plan för hur utgivningen av de elektroniskt publicerade tidskrifterna kan stimuleras och kvaliteten på publikationerna höjas. Jag anser att riksdagen med bifall till motionerna

1999/2000:Kr314 (fp) yrkande 8 och 2000/01:Kr346 (fp) yrkande 6 som sin mening bör tillkännage det ovan anförda för regeringen.

12. Produktionsstöd för elektroniskt publicerade tidskrifter (punkt 23)

av Ewa Larsson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 23 borde ha följande lydelse:

23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 12. Tillkännagivandet görs med bifall till motion 2000/01:Kr701 yrkande 20.

Ställningstagande

Tidskrifternas betydelse för det kulturella klimatet får inte underskattas. En ny form av kultur- och kunskapsspridning är tidskrifter på Internet. I ett antal artiklar i dagspressen har de Internetbaserade tidskrifternas växande betydelse – inte minst för den unga generationen – framhållits. Antalet elektroniska tidskrifter ökar hela tiden. Särskilt glädjande är att notera att det i många fall är de politiskt aktiva ungdomarna som med Internet funnit ett nytt tidskriftsmedium för att sprida sin kultur och sina idéer. Jag anser därför att det bör upprättas ett produktionsstöd för elektroniskt publicerade tidskrifter. Detta bör riksdagen med bifall till motion 2000/01:Kr701 (mp) yrkande 20 som sin mening tillkännage för regeringen.

13. Kulturporto (punkt 24)

av Charlotta L Bjälkebring och Peter Pedersen (båda v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 24 borde ha följande lydelse:

24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 13. Tillkännagivandet görs med bifall till motion 1999/2000:Kr222 yrkande 2.

Ställningstagande

Statens ansvar på postområdet ger möjlighet att påverka prissättningen för portot på böcker och tidskrifter. Portot är en stor och mycket betungande utgiftspost för kulturtidskrifterna. Vid utskick av enstaka exemplar, vilket är en vanlig form av distribution, förekommer det t.o.m. att överskottet inte ens täcker vad skriften kostat att producera. Om vi vill att det även i fortsättningen skall finnas tryckta kulturtidskrifter, och inte bara motsvarande publikation på nätet i s.k. virtuell form, krävs det att problemet med portokostnaderna får en lösning.

Samma problem gäller delvis även för böcker. För många författare som själva distribuerar och säljer sina böcker är portot ett mycket stort problem. Att ta ut hela portokostnaden av köparen är lika svårt för författaren som för den som distribuerar enstaka tidskriftsexemplar.

Vi anser därför att regeringen bör ge Kulturrådet i uppdrag att inleda förhandlingar med Posten AB och därefter utarbeta ett förslag om ett särskilt kulturporto för böcker och kulturtidskrifter. Riksdagen bör med bifall till motion 1999/2000:Kr222 (v) yrkande 2 som sin mening tillkännage för regeringen vad som anförs om kulturporto.

14. Distributionen av kulturtidskrifter (punkt 25)

av Ewa Larsson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 25 borde ha följande lydelse:

25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 14. Tillkännagivandet görs med bifall till motion 1999/2000:Kr293.

Ställningstagande

Tryckfriheten värnas i Sveriges grundlag, men för att dess goda principer skall kunna omsättas i praktiken krävs distributionskanaler så att de tidningar som trycks kan nå sina läsare. Jag anser att det råder allvarliga problem med dessa distributionskanaler i Sverige i dag, vilket hindrar det fria meningsutbytet och drabbar bl.a. kulturtidskrifter och serieförlag. När distributionskanalerna blir färre och kontrolleras av några enstaka, dominerande förlag sätts den fria konkurrensen ur spel. Småförlagen har ingen plats och slås ut. Den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt (regeringsformen 1 kap. 1 §). Statsmakterna har en skyldighet att se till att detta förblir en realitet. Därför anser jag att distributionskanalerna för tidskrifter bör utredas ur ett mångfalds- och konkurrensperspektiv.

Jag anser att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Kr293 (mp) som sin mening bör tillkännage det ovan anförda för regeringen.

15. Stöd till organisationstidskrifter (punkt 26)

av Inger Davidson (kd), Dan Kihlström (kd), Birgitta Sellén (c) och Lennart Kollmats (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 26 borde ha följande lydelse:

26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 15. Tillkännagivandet görs med bifall till motion 2000/01:Kr219.

Ställningstagande

I dagens alltmer kommersialiserade medievärld är det allt svårare för ekonomiskt resurssvaga grupper att göra sig gällande. När framgång i fråga om massmedial uppmärksamhet i hög grad blir avgörande för möjligheterna att påverka samhällsutvecklingen, riskerar debatten att bli dominerad av utspel, dramatiska aktioner eller vinklade undersökningar och förenklingar. Det långsiktiga, nyanserade och problematiserande samtalet får det allt svårare att nå offentlighetens rum. Viktiga röster och avvikande perspektiv riskerar därigenom att hamna utanför den process som leder fram till politiska beslut. Därmed hotas den ”upplysta förståelse” som bl.a. Demokratiutredningen pekar på som en förutsättning för en balanserad demokratisk utveckling.

Ett av de idéburna organisationernas största bekymmer är i dag att nå ut i det offentliga samtalet. Demokratiutredningen konstaterar att ”värdet av allsidiga nyhetsmedier ... blir ofta påtalat. Mera sällan framhålls vikten av att det finns utrymme för lidelsefullt engagerade medier, sådana som genomsyras av ett ärende och som aktivt förespråkar en bestämd hållning, tro eller åsiktsriktning. Demokrati förutsätter att subjektiva meningar och agitation till fördel också för andra uppfattningar än de som uppfattas vara självklart riktiga kan göra sig hörda. Medier som kan uppfattas som smala, ensidiga och propagandistiska kan samtidigt vara ytterst betydelsefulla i det offentliga samtalet.”

För att säkra mångfalden i medierna finns ett omfattande statligt presstöds, och vid sidan om detta finns ett strategiskt betydelsefullt – om än förhållandevis litet – statligt kulturtidskriftsstöd. Mellan dessa kategorier finns ett betydande antal tidningar och tidskrifter, som utan något som helst offentligt stöd ges ut av idéburna rörelser. Många av dessa har ambitionen att inte enbart vara interna medlemsorgan utan söker ett samtal med andra röster och organ i det offentliga rummet. I dagens kommersialiserade mediekonkurrens hotar emellertid bristande resurser att undergräva deras möjligheter att hävda och utveckla sin kvalitet. Dock har – som utredningen påpekar – ”den roll organisationstidskrifter ... spelar i samhället försumrats såväl inom forskningen som i mediepolitiken.”

Vi är övertygade om vikten av att denna försummelse snarast rättas till. Detta bör ske genom en snabb översyn av de idéburna organisationstidskrifternas villkor och av möjligheterna att genom ett särskilt statligt stöd säkerställa en kvalitativ utveckling av dem. Riksdagen bör med bifall till motion 2000/01:Kr219 (kd, s, m, v, c, fp, mp) som sin mening tillkännage för regeringen vad som här anförs.

Särskilda yttranden

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Förslag om läsfrämjande åtgärder (punkt 13)

Inger Davidson och Dan Kihlström (båda kd) anför:

Vi erinrar om att vi i motion 2000/01:Kr345 (kd) föreslagit en sänkning av bokmomsen från 25 till 6 % fr.o.m. den 1 januari 2002 (yrkande 35). Av motionen framgår att vi anser att en sådan sänkning av bokmomsen med all sannolikhet skulle medverka till att vända den nedåtgående trenden när det gäller läsning. Yrkandet behandlas av skatteutskottet.

2. Förslag om läsfrämjande åtgärder (punkt 13)

Birgitta Sellén (c) anför:

Jag erinrar om att Centerpartiet i motion 2000/01:Sk321 (c) föreslagit att momsens på böcker skall sänkas till 6 % fr.o.m. år 2002 i syfte att gynna läsandet i alla åldrar (yrkande 10). Yrkandet behandlas av skatteutskottet.

3. Förslag om läsfrämjande åtgärder (punkt 13)

Lennart Kollmats (fp) anför:

Jag erinrar om att Folkpartiet liberalerna i motionerna 2000/01:Sk324 (fp) yrkande 22 och 2000/01:Ub227 (fp) yrkande 7 föreslagit att bokmomsen skall sänkas till lägsta möjliga nivå. Yrkandena, som avsåg en sänkning fr.o.m. år 2001, avstyrktes hösten 2000 av finansutskottet (bet. 2000/01:FiU1). Riksdagen godkände därefter finansutskottets förslag och avslog yrkandena.

4. Förslag om läsfrämjande åtgärder (punkt 13)

Ewa Larsson (mp) anför:

Jag erinrar om att Miljöpartiet i motion 2000/01:Sk1004 (mp) har föreslagit att momsens på böcker antingen skall sänkas till 6 % eller slopas helt (yrkande 1). Yrkandet behandlas av skatteutskottet.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 1999

1999/2000:Kr221 av Göran Norlander m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en stavningsreform.

1999/2000:Kr222 av Charlotta L Bjälkebring m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Kulturrådet bör få i uppdrag att utreda möjligheten att införa ett upphovsrättsligt stöd till kulturtidskrifterna,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Kulturrådet bör ges i uppdrag att initiera förhandlingar med Posten om införandet av ett särskilt kulturporto,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Kulturrådet bör ges i uppdrag att inför nästkommande verksamhetsår utreda möjligheten att införa ett system för distribution av fri-exemplar av kulturtidskrifter till folkbiblioteken.

1999/2000:Kr243 av Kent Härstedt (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stöd till kulturtidskrifter.

1999/2000:Kr244 av Carina Hägg (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Bibelkommissionen för Bibel 2000 får tilläggsdirektiv om att översätta Thomasevangeliet för utgivning.

1999/2000:Kr245 av Carina Hägg (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att allsidigt utreda det svenska språkets ställning.

1999/2000:Kr264 av Charlotta L Bjälkebring m.fl. (v) vari yrkas

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om köns- och klasstillhörighet som segregerande faktorer i medieutbudet och att dessa bör beaktas inom ramen för handlingsprogram för svenska språket.

1999/2000:Kr292 av Gudrun Schyman m.fl. (v) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen inom ramen för den parlamentariska utredningen Handlingsprogram för svenska språket, eller i annan ordning, utreder och återkommer med förslag i läsfrämjande syfte.

1999/2000:Kr293 av Ewa Larsson m.fl. (mp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utreda distributionskanalerna för tidskrifter ur ett mångfalds- och konkurrensperspektiv.

1999/2000:Kr313 av Inger Davidson m.fl. (kd) vari yrkas

18. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om svenska språket som majoritetsspråk,

21. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om läsfrämjande insatser,

22. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om distributionsstödet.

1999/2000:Kr314 av Lennart Kollmats och Kenth Skårvik (fp) vari yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att upphäva bibliotekslagen,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om periodiska tidskrifter på IT-nätet.

1999/2000:Kr315 av Birger Schlaug m.fl. (mp) vari yrkas

18. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om författarna och de elektroniska rättigheterna,

19. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att vända den negativa utvecklingen för biblioteksfilialerna.

1999/2000:Kr317 av Elisabeth Fleetwood m.fl. (m) vari yrkas

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om nya regler för biblioteksersättningen.

1999/2000:Ub224 av Sonja Fransson (s) vari yrkas

2. att riksdagen hos regeringen begär en utredning om hur den tekniska utvecklingen kan tas till vara för att snabbt och effektivt ge läshandikappade tillgång till all text och information.

Motioner från allmänna motionstiden 2000

2000/01:Kr209 av Rosita Runegrund (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om ett nationellt kategoriseringssystem för svenska barnböcker.

2000/01:Kr217 av Inger René och Anne-Katrine Dunker (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om att inrätta ett nationellt depåbibliotek i enlighet med vad som anförts i motionen.

2000/01:Kr219 av tredje vice talman Rose-Marie Frebran m.fl. (kd, s, m, v, c, fp, mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen begär att regeringen gör en översyn av den idéburna organisationspressens villkor och möjligheterna att genom ett särskilt statligt stöd säkerställa en kvalitativ utveckling av denna press.

2000/01:Kr235 av Bo Lundgren m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om litteratur.

2000/01:Kr239 av Sonja Fransson (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om läs- och skrivstugor i biblioteken.

2000/01:Kr242 av Carina Hägg (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om lagstiftning för att stärka svenska språkets ställning.

2000/01:Kr292 av Gudrun Schyman m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

9. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning som i enlighet med det som anförs i motionen ser över förutsättningarna för en samverkan och IT-anpassning på arkiv-, biblioteks- och museiområdet så att såväl personal som allmänhet och forskare får tillgång till parallellsökningar i arkiven.

2000/01:Kr311 av Kristina Zakrisson och Monica Öhman (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om de demokratiska aspekterna på en utarmning av det svenska språket.

2000/01:Kr312 av Martin Nilsson (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en språkkommission.

2000/01:Kr320 av Agneta Lundberg m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ABM-samverkan i Västernorrland.

2000/01:Kr342 av Ewa Larsson m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att kostnaden för böcker och avsaknaden av nära bibliotek inte får utgöra hinder för ungdomars läsning.

2000/01:Kr344 av Peter Pedersen m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till åtgärder i enlighet med vad i motionen anförs om läsfrämjande åtgärder och med utgångspunkt i yrkande 1 begärda analys.

2000/01:Kr345 av Inger Davidson m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ABM-samverkan.
36. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en utvärdering av de statliga läsfrämjande insatserna.

2000/01:Kr346 av Lennart Kollmats och Kenth Skårvik (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om periodiska tidskrifter på Internet.

2000/01:Kr701 av Matz Hammarström m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vikten av att lyfta fram kommuner som faktiskt satsar på utveckling av sin biblioteksverksamhet.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att överväga om ett produktionsstöd för elektroniskt publicerade tidskrifter behövs.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att överväga om invandrar- och minoritetsmedierna kan behöva stöd till att översätta viss del av sitt tidskriftsinnehåll och stöd till att utveckla pressetik, journalistik, kunskap om det fria ordet och demokratins grundprinciper.

2000/01:Ub227 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör initiera en flerårig statlig kampanj för att främja läsning.